ი. სტალინი

თხზულებანი

6

იბეჭდება
ს ა ქ ა ვ შ ი რ ო
კომუნისტური პარტიის
(ბოლშევიკების)
ცენტრალური კომიტეტის
დ ა დ გ ე ნ ი ლ ე ბ ი თ

Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

ИНСТИТУТ МАРКСА—ЭНГЕЛЬСА—ЛЕНИНА при ЦК ВКП(б)

И.В. СТАЛИН

СОЧИНЕНИЯ

★

ОГИЗ
ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
Москва · 1947

პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით

საკ. კ. პ. (ბ) ც. კ-თან არსებული მარქს-ენგელს-ლენინის ინსტიტუტის საქართველოს ფილიალი

ი. ბ. სტალინი

თხზულებანი

★

სახელგამი
პოლიტიკური ლიტერატურის სექტორი
თბილისი • 1949

ი. ბ. სტალინი

ტომი

6

1924

ოქტომბრის რევოლუცია და რუსი კომუნისტების ტაქტიკა

წინასიტყვაობა წიგნისა «ოქტომბრის გზებზე» [70]

I

ოქტომბრის რევოლუციის საგარეო და საშინაო ვითარება

საგარეო ხასიათის სამმა გარემოებამ განსაზღვრა ის შედარებითი სიადვილე, რომლითაც პროლეტარულმა რევოლუციამ რუსეთში შესძლო დაემსხვრია იმპერიალიზმის ბორკილები და, ამრიგად, დაემხო ბურჟუაზიის ძალაუფლება.

ჯერ-ერთი, იმ გარემოებამ, რომ ოქტომბრის რევოლუცია დაიწყო ორი ძირითადი იმპერიალისტური ჯგუფის — ინგლის-საფრანგეთისა და ავსტრია-გერმანიის ჯგუფების — გააფთრებული ბრძოლის პერიოდში, როცა ამ ჯგუფებს, ერთმანეთთან სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლით გართულთ, არ ჰქონდათ არც დრო, არც საშუალება სერიოზული ყურადღება მიექციათ ოქტომბრის რევოლუციასთან ბრძოლისათვის. ამ გარემოებას უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა ოქტომბრის რევოლუციისათვის, ვინაიდან მან შესაძლებლობა მისცა ამ რევოლუციას თავის ძალთა გან-

სამტკიცებლად და დასარაზმავად გამოეყენებინა სასტიკი შეტაკებანი იმპერიალიზმის შიგნით.

მეორეც, იმ გარემოებამ, რომ ოქტომბრის რევოლუცია დაიწყო იმპერიალისტური ომის მსვლელობაში, როდესაც ომით განაწამები და ზავს მოწყურებული მშრომელი მასები თვით მოვლენათა ლოგიკამ მიიყვანა პროლეტარულ რევოლუციასთან, როგორც ომიდან ერთადერთ გამოსავალთან. ამ გარემოებას უაღრესად სერიოზული მნიშვნელობა ჰქონდა ოქტომბრის რევოლუციისათვის, ვინაიდან მან ამ რევოლუციას ხელში მისცა ზავის მძლავრი იარაღი, გაუადვილა მას შესაძლებლობა საბჭოთა გადატრიალების შეერთებისა საძულველი ომის დასრულებასთან და, ამის გამო, მასობრივი თანაგრძნობა მოუპოვა როგორც დასავლეთში, მუშათა შორის, ისე აღმოსავლეთში, ჩაგრულ ხალხთა შორის.

მესამეც, მუშათა მძლავრმა მოძრაობამ ევროპაში და დასავლეთსა და აღმოსავლეთში ხანგრძლივი იმპერიალისტური ომით გამოწვეული რევოლუციური კრიზისის მომწიფების ფაქტმა. ამ გარემოებას ფასდაუდებელი მნიშვნელობა ჰქონდა რუსეთის რევოლუციისათვის, ვინაიდან მან ამ რევოლუციას რუსეთის გარეთ შესძინა ერთგული მოკავშირენი მსოფლიო იმპერიალიზმთან ბრძოლაში.

მაგრამ საგარეო ხასიათის გარემოებათა გარდა, ოქტომბრის რევოლუციას ჰქონდა აგრეთვე მთელი რიგი საშინაო ხელსაყრელი პირობები, რომლებმაც მას გამარჯვება გაუადვილეს.

ამ პირობათა შორის მთავარ პირობებად უნდა ჩაითვალოს შემდეგი.

ჯერ-ერთი, ოქტომბრის რევოლუციას უაღრესად აქტიურად უჭერდა მხარს რუსეთის მუშათა კლასის უდიდესი უმრავლესობა.

მეორეც, მას უეჭველად მხარს უჭერდა ღარიბი გლეხობა და ჯარისკაცთა უმრავლესობა, რომელთაც სწყუროდათ ზავი და მიწა.

მესამეც, მას სათავეში ედგა, როგორც ხელმძღვანელი ძალა, ისეთი გამობრძმედილი პარტია, როგორიცაა ბოლშევიკების პარტია, ძლიერი არა მარტო თავისი გამოცდილებით და წლობით გამომუშავებული დისციპლინით, არამედ მშრომელ მასებთან უდიდესი კავშირითაც.

მეოთხეც, ოქტომბრის რევოლუციას თავის წინაშე ჰყავდა ისეთი, შედარებით ადვილად დასაძლევი, მტრები, როგორიც იყვნენ რუსეთის ცოტად თუ ბევრად სუსტი ბურჟუაზია, გლეხთა «ამბოხებებით» საბოლოოდ დემორალიზებული მემამულეთა კლასი და ომის მსვლელობაში სრულიად გაკოტრებული შემთანხმებლური პარტიები (მენშევიკებისა და ესერების პარტიები).

მეხუთეც, მის განკარგულებაში იყო ახალგაზრდა საბჭოთა სახელმწიფოს უზარმაზარი სივრცეები, სადაც მას შეეძლო თავისუფალი მანევრირება, უკანდახევა, როდესაც ამას ვითარება მოითხოვდა, სულის მოთქმა, ძალების მოკრება და სხვ.

მეექვსეც, ოქტომბრის რევოლუციას კონტრრევოლუციასთან ბრძოლის დროს შეეძლო იმედი ჰქონოდა, რომ ქვეყნის შიგნით არსებული სურსათის, სათბობისა და ნედლეულის რესურსები მისთვის საკმაო იქნებოდა.

ამ საგარეო და საშინაო გარემოებათა შეერთებამ შექმნა ის თავისებური ვითარება, რამაც განსაზღვრა ოქტომბრის რევოლუციის შედარებით ადვილი გამარჯვება.

ეს, რა თქმა უნდა, არ ნიშნავს, რომ ოქტომბრის რევოლუციას არ ჰქონდა თავისი მინუსები საგარეო და საშინაო ვითარების მხრივ. რად ღირს, მაგალითად, მარტო ის მინუსი, რომ ოქტომბრის რევოლუცია ერთგვარად განმარ-

ტოებული იყო, მის ახლოს და მეზობლად არ არსებობდა საბჭოთა ქვეყანა, რომელზე დაყრდნობაც მას შეეძლებოდა? უეჭველია, მომავალი რევოლუცია, მაგალითად, გერმანიაში, ამ მხრივ უფრო ხელსაყრელ პირობებში იქნება, ვინაიდან მას მეზობლად ჰყავს ისეთი სერიოზული ძალის საბჭოთა ქვეყანა, როგორიცაა ჩვენი საბჭოთა კავშირი. აღარაფერს ვამბობ ოქტომბრის რევოლუციის ისეთ მინუსზე, როგორიცაა პროლეტარული უმრავლესობის უყოლობა ჩვენს ქვეყანაში.

მაგრამ ეს მინუსები მხოლოდ ხაზგასმით აღნიშნავენ ოქტომბრის რევოლუციის საშინაო და საგარეო პირობათა იმ თავისებურების უდიდეს მნიშვნელობას, რის შესახებ ზემოთ იყო ლაპარაკი.

ეს თავისებურება ერთ წუთსაც არ უნდა დავივიწყოთ. ეს განსაკუთრებით უნდა გვახსოვდეს, როდესაც ანალიზს ეუკეთებთ 1923 წლის შემოდგომაზე გერმანიაში მომხდარ ამბებს. ეს უწინარეს ყოვლისა უნდა ახსოვდეს ტროცკის, რომელსაც ხელაღებით გაჰყავს ანალოგია ოქტომბრის რევოლუციასა და გერმანიის რევოლუციას შორის და რომელიც თავშეუკავებლად ამათრახებს გერმანიის კომპარტიას მისი ნამდვილი და მოჩვენებითი შეცდომებისათვის.

«რუსეთისათვის, ამბობს ლენინი, — 1917 წლის კონკრეტულ, ისტორიულად მეტისმეტად ორიგინალურ სიტუაციაში ადვილი იყო სოციალისტური რევოლუციის **დაწყება**, მაშინ როდესაც მისი **განგრძობა** და ბოლომდე მიყვანა რუსეთისათვის უფრო ძნელი იქნება, ვიდრე ევროპის ქვეყნებისათვის. მე ჯერ კიდევ 1918 წლის დამდეგს მომიხდა აწ გარემოების აღნიშვნა, და მას შემდეგ ორი წლის გამოცდილებამ სავსებით დაადასტურა ამ მოსაზრების სისწორე. ისეთი სპეციფიკური პირობები, როგორიცაა: 1) შესაძლებლობა საბჭოთა გადატრიალების დაკავშირებისა ამ გადატრიალების მეოხებითვე იმპერიალისტური ომის დამთავრებასთან, ომის, რომელმაც საშინლად გააწამა მუშები და გლე-

ხები; 2) შესაძლებლობა მთელ მსოფლიოში უძლიერეს იმპერიალისტურ მტაცებელთა ორ ჯგუფს შორის გაჩაღებული სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლის განსაზღვრული დროით გამოყენებისა, რომელ ჯგუფებსაც არ შეეძლოთ თავიანთი მტრის — საბჭოთა ქვეყნის წინააღმდეგ გაერთიანება; 3) შესაძლებლობა შედარებით ხანგრძლივი სამოქალაქო ომის ატანისა, ნაწილობრივ ქვეყნის გიგანტური სივრცისა და მიმოსვლის საშუალებათა უვარგისობის მეოხებით; 4) გლეხობაში ისეთი ღრმა ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული რევოლუციური მოძრაობის არსებობა, რომ პროლეტარიატის პარტიამ გლეხთა პარტიისაგან (ს.-რ. პარტიისაგან, რომლის უმრავლესობა მეტად მტრულად იყო განწყობილი ბოლშევიზმისადმი) გადმოიღო რევოლუციური მოთხოვნები და ერთბაშად განახორციელა ისინი პროლეტარიატის მიერ პოლიტიკური ძალაუფლების დაპყრობის მეოხებით; — ასეთი სპეციფიკური პირობები ახლა დასავლეთ ევროპაში არ არსებობს, და ასეთი ან მსგავსი პირობების განმეორება არც ისე ადვილია. აი, სხვათა შორის, რატომ არის, რომ — მთელ რიგ სხვა მიზეზებს გარდა — დასავლეთ ევროპისათვის სოციალისტური რევოლუციის **დაწყება** უფრო ძნელია, ვიდრე ჩვენთვის იყო» (იხ. ტ. XXV, გვ. 205).

ლენინის ამ სიტყვების დავიწყება არ შეიძლება.

II

ოქტომბრის რევოლუციის ორი თავისებურების შესახებ, ანუ ოქტომბერი და ტროცკის «პერმანენტული» რევოლუციის თეორია

არსებობს ოქტომბრის რევოლუციის ორი თავისებურება, რომელთა გარკვევა აუცილებელია უწინარეს ყოვლისა იმისათვის, რომ გავიგოთ ამ რევოლუციის შინაგანი აზრი და ისტორიული მნიშვნელობა.

რა თავისებურებანია ეს?

ეს არის, ჯერ-ერთი, ის ფაქტი, რომ პროლეტარიატის დიქტატურა წარმოიშვა ჩვენში, როგორც ძალაუფლება, აღმოცენებული პროლეტარიატისა და გლეხობის მშრომელი მასების კავშირის საფუძველზე, ამასთან ამ უკა-

ნასკნელთ ხელმძღვანელობას უწევდა პროლეტარიატი. მეორეც, ეს არის ის ფაქტი, რომ პროლეტარიატის დიქტატურა განმტკიცდა ჩვენში, როგორც შედეგი სოციალიზმის გამარჯვებისა ერთ, კაპიტალისტურად ნაკლებ განვითარებულ, ქვეყანაში, როდესაც კაპიტალისტურად უფრო განვითარებულ სხვა ქვეყნებში კაპიტალიზმი კვლავ რჩება. ეს, რა თქმა უნდა, იმას როდი ნიშნავს, თითქოს ოქტომბრის რევოლუციას სხვა თავისებურებანი არ ჰქონდეს. მაგრამ ახლა ჩვენთვის მნიშვნელოვანია სწორედ ეს ორი თავისებურება არა მარტო იმიტომ, რომ ისინი მკაფიოდ გამოხატავენ ოქტომბრის რევოლუციის დედაარსს, არამედ იმიტომაც, რომ ისინი ჩინებულად ააშკარავებენ «პერმანენტული რევოლუციის» თეორიის ოპორტუნისტულ ბუნებას.

განვიხილოთ მოკლედ ეს თავისებურებანი.

ქალაქისა და სოფლის წვრილი ბურჟუაზიის მშრომელი მასების საკითხი, პროლეტარიატის მხარეზე ამ მასების გადმობირების საკითხი პროლეტარული რევოლუციის უმნიშვნელოვანესი საკითხია. ვის დაუჭერს მხარს ძალაუფლებისათვის ბრძოლაში ქალაქისა და სოფლის მშრომელი ხალხი — ბურჟუაზიას თუ პროლეტარიატს, ვისი რეზერვი იქნება ის, ბურჟუაზიის რეზერვი თუ პროლეტარიატის რეზერვი, — ამაზეა დამოკიდებული რევოლუციის ბედი და პროლეტარიატის დიქტატურის სიმტკიცე. 1848 და 1871 წლების რევოლუციები საფრანგეთში დაიღუპნენ, უმთავრესად, იმიტომ, რომ გლეხთა რეზერვები ბურჟუაზიის მხარეზე აღმოჩნდნენ. ოქტომბრის რევოლუციამ გაიმარჯვა იმიტომ, რომ მან შესძლო წაერთმია ბურჟუაზიისათვის მისი გლეხთა რეზერვები, მან შესძლო ამ რეზერვების გადაყვანა პროლეტარიატის მხარეზე, და პროლეტარიატი ამ რევოლუციაში აღმოჩნდა ქალაქისა და სოფლის

მშრომელი ხალხის მრავალმილიონიანი მასების ერთადერთი ხელმძღვანელი ძალა.

ვისაც ეს ვერ გაუგია, ის ვერასოდეს ვერ გაიგებს ვერც ოქტომბრის რევოლუციის ხასიათს, ვერც პროლეტარიატის დიქტატურის ბუნებას, ვერც ჩვენი პროლეტარული ხელისუფლების საშინაო პოლიტიკის თავისებურებას.

პროლეტარიატის დიქტატურა არ არის უბრალო მმართველი ზედაფენა, «გამოცდილი სტრატეგის» მზრუნველი ხელით «მოხერხებულად» «შერჩეული» და მოსახლეობის ამა თუ იმ ფენაზე «გონივრულად დაყრდნობილი». პროლეტარიატის დიქტატურა არის პროლეტარიატისა და გლეხობის მშრომელი მასების კლასობრივი კავშირი კაპიტალის დასამხობად, სოციალიზმის საბოლოო გამარჯვების მისაღწევად, იმ პირობით, რომ ამ კავშირის ხელმძღვანელ ძალას წარმოადგენს პროლეტარიატი.

ამრიგად, აქ ლაპარაკია არა იმაზე, რომ «ცოტათი» ვერ შეაფასო ან «ცოტათი» გადაჭარბებით შეაფასო გლეხთა მოძრაობის რევოლუციური შესაძლებლობანი, როგორც უყვარს ახლა ლაპარაკი «პერმანენტული რევოლუციის» ზოგიერთ დიპლომატიურ დამცველს. ლაპარაკია ოქტომბრის რევოლუციის შედეგად შექმნილი ახალი პროლეტარული სახელმწიფოს ბუნებაზე. ლაპარაკია პროლეტარული ძალაუფლების ხასიათზე, თვით პროლეტარიატის დიქტატურის საფუძვლებზე.

«პროლეტარიატის დიქტატურა, — ამბობს ლენინი, — არის განსაკუთრებული ფორმა კლასობრივი კავშირისა პროლეტარიატსა — მშრომელთა ავანგარდსა — და მშრომელთა მრავალრიცხოვან არაპროლეტარულ ფენებს (წვრილი ბურჟუაზია, წვრილი მეპატრონენი, გლეხობა, ინტელიგენცია და სხვ.), ან მათს უმრავლესობას შორის, კავშირისა კაპიტალის წინააღმდეგ, კავშირისა კაპიტალის სრული დამხობის,

ბურჟუაზიის წინააღმდეგობისა და მის მხრივ რესტავრაციის ცდების სრული დათრგუნვის მიზნით, კავშირისა სოციალიზმის საბოლოოდ შექმნის და განმტკიცების მიზნით» (იხ. ტ. XXIV, გვ. 311).

და შემდეგ:

«პროლეტარიატის დიქტატურა, თუ ამ ლათინურ, მეცნიერულ, ისტორიულ-ფილოსოფიურ სიტყვებს უფრო უბრალო ენით გამოვთქვამთ, აი რას ნიშნავს:

მხოლოდ გარკვეულ კლასს, სახელდობრ ქალაქისა და საერთოდ ფაბრიკა-ქარხნების, სამრეწველო მუშებს, შეუძლიათ ხელმძღვანელობა გაუწიონ მშრომელთა და ექსპლოატირებულთა მთელ მასას კაპიტალის ბატონობის დამხობისათვის ბრძოლაში, თვით დამხობის მსვლელობაში, გამარჯვების შენარჩუნებისა და განმტკიცებისათვის ბრძოლაში, ახალი, სოციალისტური, საზოგადოებრივი წყობილების შექმნის საქმეში, მთელ ბრძოლაში კლასთა სრული მოსპობისათვის» (იხ. ტ. XXIV, გვ. 336).

ასეთია პროლეტარიატის დიქტატურის თეორია, რომელიც ლენინმა მოგვცა.

ოქტომბრის რევოლუციის ერთ-ერთ თავისებურებას შეადგენს ის, რომ ეს რევოლუცია არის პროლეტარიატის დიქტატურის ლენინური თეორიის კლასიკური განხორციელება.

ზოგიერთ ამხანაგს ჰგონია, რომ ეს თეორია წმინდა «რუსული» თეორიაა, შეფარდებული მხოლოდ რუსეთის სინამდვილესთან. ეს არ არის სწორი. ეს სრულიადაც არ არის სწორი. როდესაც ლენინი ლაპარაკობს არაპროლეტარული კლასების მშრომელ მასებზე, რომელთაც პროლეტარიატი ხელმძღვანელობს, მას მხედველობაში ჰყავს არა მარტო რუსი გლეხები, არამედ საბჭოთა კავშირის იმ განაპირა მხარეების მშრომელი ელემენტებიც, რომლებიც სულ ცოტა ხნის წინათ რუსეთის კოლონიებს წარმოადგენდნენ. ლენინი მუდამ ამტკიცებდა, რომ ამ სხვა ეროვნებათა მასებთან შეუკავშირებლად რუსეთის პროლეტარიატი ვერ გაიმარჯვებსო. თავის სტატიებში ნაციონალურ

საკითხზე და კომინტერნის კონგრესებზე წარმოთქმულ სიტყვებში ლენინს არა ერთხელ უთქვამს, რომ მსოფლიო რევოლუციის გამარჯვება შეუძლებელია მოწინავე ქვეყნების პროლეტარიატისა და დამონებული კოლონიების ჩაგრულ ხალხთა რევოლუციური კავშირის გარეშე, რევოლუციური ბლოკის გარეშე. მაგრამ რა არის კოლონიები, თუ არა იგივე ჩაგრული მშრომელი მასები, და უწინარეს ყოვლისა გლეხობის მშრომელი მასები? ვინ არ იცის, რომ კოლონიების განთავისუფლების საკითხი **არსებითად** წარმოადგენს ფინანსური კაპიტალის უღლისა და ექსპლოატაციისაგან არაპროლეტარულ კლასთა მშრომელი მასების განთავისუფლების საკითხს?

მაგრამ აქედან გამომდინარეობს, **რომ პროლეტარიატის** დიქტატურის ლენინური თეორია არის არა წმინდა «რუსული» თეორია, არამედ ყველა ქვეყნისათვის სავალდებულო თეორია. ბოლშევიზმი მარტო რუსული მოვლენა როდია. «ბოლშევიზმი», — ამბობს ლენინი, — არის «**ტაქტიკის ნიმუში ყველასათვის**» (იხ. ტ. XXIII, გვ. 386).

ასეთია ოქტომბრის რევოლუციის პირველი თავისებურების დამახასიათებელი ნიშნები.

რას წარმოადგენს ტროცკის «პერმანენტული რევოლუციის» თეორია ოქტომბრის რევოლუციის ამ თავისებურების თვალსაზრისით?

არ გავაგრძელებთ სიტყვას ტროცკის პოზიციის შესახებ 1905 წელს, როცა მას «პირდაპირ» დაავიწყდა გლეხობა, როგორც რევოლუციური ძალა, და წამოაყენა ლოზუნგი: «უმეფოდ, ხოლო მთავრობა მუშური», ე. ი. ლოზუნგი: რევოლუცია უგლეხებოდ. რადეკიც კი, «პერმანენტული რევოლუციის» ეს დიპლომატიური დამცველი, ახლა იძულებულია აღიაროს, რომ «პერმანენტული რევოლუცია» 1905 წელს მოასწავებდა სინამდვილიდან «ნახ-

ტომს ჰაერში». ახლა, როგორც ჩანს, ყველა აღიარებს, რომ ალარ ღირს ამ «ჰაერში ნახტომის» გამო თავის მტვრევა.

არ გავაგრძელებთ სიტყვას აგრეთვე ტროცკის პოზიციის შესახებ ომის პერიოდში, ვთქვათ, 1915 წელს, როდესაც ის თავის სტატიაში «ბრძოლა ძალაუფლებისათვის», გამოდიოდა რა იქიდან, რომ «ჩვენ ვცხოვრობთ იმპერიალიზმის ხანაში», რომ იმპერიალიზმი «ბურჟუაზიულ ერს კი არ უპირისპირებს ძველ რეჟიმს, არამედ პროლეტარიატს უპირისპირებს ბურჟუაზიულ ერსო», იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ გლეხობის რევოლუციური როლი უნდა კლებულობდეს, რომ მიწის კონფისკაციის ლოზუნგს უკვე არა აქვს ის მნიშვნელობა, როგორიც მას წინათ ჰქონდა. ცნობილია, რომ ლენინი, როდესაც ტროცკის ამ სტატიას არჩევდა, ბრალს სდებდა მას მაშინ «გლეხობის როლის» «უარყოფაში» და ამბობდა, რომ «ტროცკი საქმით ეხმარება რუსეთის მუშათა ლიბერალურ პოლიტიკოსებს, რომელთაც გლეხობის როლის «უარყოფა» ესმით როგორც **სურვილის უქონლობა**, რომ რევოლუციისათვის აამხედრონ გლეხები!» (იხ. ტ. XVIII, გვ. 318).

უმჯობესია გადავიდეთ ტროცკის უფრო გვიანდელ ნაშრომებზე ამ საკითხის შესახებ, იმ პერიოდის ნაშრომებზე, როდესაც პროლეტარულმა დიქტატურამ უკვე მოასწრო განმტკიცება და როდესაც ტროცკის შესაძლებლობა ჰქონდა საქმით შეემოწმებინა თავისი «პერმანენტული რევოლუციის» თეორია და გამოესწორებინა თავისი შეცდომები. ავიღოთ ტროცკის მიერ 1922 წელს დაწერილი «წინასიტყვაობა» წიგნისა «1905 წელი». აი რას ამბობს ტროცკი ამ «წინასიტყვაობაში» «პერმანენტული რევოლუციის» შესახებ:

«სწორედ 1905 წლის 9 იანვრიდან ამავე წლის ოქტომბრის გაფიცვამდე განვლილ პერიოდში შეუმუშავდა ავტორს ის შეხედულებანი

რუსეთის რევოლუციური განვითარების ხასიათის შესახებ, რომლებმაც მიიღეს «პერმანენტული რევოლუციის» თეორიის სახელწოდება. ეს აბირებული სახელწოდება გამოხატავდა იმ აზრს, რომ რუსეთის რევოლუცია, რომლის წინაშე უშუალოდ ბურჟუაზიული მიზნები დგას, მაინც ვერ შესძლებს მათზე შეჩერებას. რევოლუცია ვერ გადაჭრის თავის უახლოეს ბურჟუაზიულ ამოცანებს, თუ მან ხელისუფლების სათავეში არ დააყენა პროლეტარიატი. ეს უკანასკნელი კი, როდესაც იგი ძალაუფლებას აიღებს ხელში, ვერ შემოიზღუდავს თავს რევოლუციის ბურჟუაზიული ჩარჩოებით. პირიქით, სწორედ თავისი გამარჯვების უზრუნველსაყოფად პროლეტარულ ავანგარდს თავისი ბატონობის პირველ ხანებშივე მოუხდება უღრმესად შეიჭრას არა მარტო ფეოდალურ, არამედ ბურჟუაზიულ საკუთრებაშიც. ამასთან მას მოუხდება **მტრული შეტაკებანი** არა მარტო ბურჟუაზიის ყველა დაჯგუფებასთან, რომლებიც მხარს უჭერდნენ მას რევოლუციური ბრძოლის პირველ ხანებში, არამედ **გლეხობის ფართო მასებთანაც,** რომელთა დახმარებითაც მან დაიპყრო ძალაუფლება. მუშური მთავრობის მდგომარეობის წინააღმდეგობანი ჩამორჩენილ ქვეყანაში, სადაც მოსახლეობის უღიდეს უმრავლესობას გლეხობა შეადგენს, შეიძლება გადაიჭრას **მხოლოდ** საერთაშორისო მასშტაბით, პროლეტარიატის მსოფლიო რევოლუციის ასპარეზზე» *.

ასე ლაპარაკობს ტროცკი თავისი «პერმანენტული რევოლუციის» შესახებ.

საკმაოა შევადაროთ ეს ციტატა ლენინის თხზულებებიდან ზემომოყვანილ ციტატებს პროლეტარიატის დიქტატურის შესახებ, რომ დავინახოთ მთელი ის უფსკრული, რომელიც არსებობს პროლეტარიატის დიქტატურის ლენინურ თეორიასა და ტროცკის «პერმანენტული რევოლუციის» თეორიას შორის.

ლენინი ლაპარაკობს პროლეტარიატისა და გლეხობის მშრომელი ფენების **კავშირზე,** როგორც პროლეტარიატის დიქტატურის საფუძველზე. ტროცკის აზრით კი გამოდის,

* ხაზგასმა ჩემია. **ი. სტ.**

რომ «პროლეტარულ ავანგარდს» მოუხდება «**მტრული შეტაკებანი**» «გლეხობის ფართო მასებთან».

ლენინი ლაპარაკობს მშრომელი და ექსპლოატირებული მასების **ხელმძღვანელობაზე** პროლეტარიატის მხრით. ტროცკის აზრით კი გამოდის «მუშური მთავრობის მდგომარეობის **წინააღმდეგობანი** ჩამორჩენილ ქვეყანაში, სადაც მოსახლეობის უდიდეს უმრავლესობას გლეხობა შეადგენს».

ლენინის მიხედვით რევოლუცია თავის ძალებს იღებს უწინარეს ყოვლისა თვით რუსეთის მუშათა და გლეხთა შორის. ტროცკის აზრით კი გამოდის, რომ საჭირო ძალები შეიძლება მივიღოთ **მხოლოდ** «პროლეტარიატის მსოფლიო რევოლუციის ასპარეზზე».

როგორღა მოვიქცეთ იმ შემთხვევაში, საერთაშორისო რევოლუციას რომ შეუგვიანდეს? არის თუ არა რაიმე ნათელი წერტილი ჩვენი რევოლუციისათვის? ტროცკი არავითარ ნათელ წერტილს არ იძლევა, ვინაიდან «მუშური მთავრობის მდგომარეობის წინააღმდეგობანი... შეიძლება გადაიჭრას **მხოლოდ**... პროლეტარიატის მსოფლიო რევოლუციის ასპარეზზე». ამ გეგმის მიხედვით ჩვენი რევოლუციისათვის რჩება მხოლოდ ერთი პერსპექტივა: ვაივაგლახობდეს თავის საკუთარ წინააღმდეგობათა რკალში და ზეზეურად ლპებოდეს მსოფლიო რევოლუციის მოლოდინში.

რა არის პროლეტარიატის დიქტატურა ლენინის გაგებით?

პროლეტარიატის დიქტატურა არის ძალაუფლება, რომელიც ემყარება პროლეტარიატისა და გლეხობის შრომელი მასების კავშირს «კაპიტალის სრული დამხობის», «სოციალიზმის საბოლოოდ შექმნისა და განმტკიცების» მიზნით.

რა არის პროლეტარიატის დიქტატურა ტროცკის გაგებით?

პროლეტარიატის დიქტატურა არის ძალაუფლება, რომელსაც უხდება «მტრული შეტაკებანი» «გლეხობის ფართო მასებთან» და რომელიც «წინააღმდეგობათა» გადაჭრას ეძებს **მხოლოდ** «პროლეტარიატის მსოფლიო რევოლუციის ასპარეზზე».

რით განსხვავდება ეს «პერმანენტული რევოლუციის თეორია» მენშევიზმის ცნობილი თეორიისაგან, რომელიც უარყოფს პროლეტარიატის დიქტატურის იდეას?

არსებითად — არაფრით.

დაეჭვება შეუძლებელია. «პერმანენტული რევოლუცია» არ არის გლეხთა მოძრაობის რევოლუციურ შესაძლებლობათა უბრალო შეუფასებლობა. «პერმანენტული რევოლუცია» არის გლეხთა მოძრაობის ისეთი შეუფასებლობა, რომელსაც შედეგად მოსდევს პროლეტარიატის დიქტატურის ლენინური თეორიის **უარყოფა.**

ტროცკის «პერმანენტული რევოლუცია» მენშევიზმის სახესხვაობაა.

ასეა ოქტომბრის რევოლუციის პირველი თავისებურების საქმე.

რანაირია ოქტომბრის რევოლუციის მეორე თავისებურების დამახასიათებელი ნიშნები?

იმპერიალიზმის შესწავლის დროს, განსაკუთრებით ომის პერიოდში, ლენინი მივიდა კაპიტალისტური ქვეყნების ეკონომიური და პოლიტიკური განვითარების უთანაბრობის, ნახტომობრიობის კანონამდე. ამ კანონის აზრის მიხედვით, საწარმოების, ტრესტების, მრეწველობის დარგებისა და ცალკეული ქვეყნების განვითარება ხდება უთანაბროდ, არა დაწესებული რიგის მიხედვით, არა ისე, რომ ერთი ტრესტი, მრეწველობის ერთი დარგი ან ერთი ქვეყანა

მუდამ წინ მიდიოდეს, ხოლო სხვა ტრესტები ან ქვეყნები უკან რჩებოდნენ თანმიმდევრულად ერთიმეორეს, — არამედ ეს განვითარება ხდება ნახტომისებურად, შეწყვეტებით ერთი რიგი ქვეყნების განვითარებაში და წინსვლის ნახტომებით მეორე რიგი ქვეყნების განვითარებაში. ამასთან ერთად, ჩამორჩენილი ქვეყნების «სრულიად კანონიერი» მისწრაფება — შეინარჩუნონ ძველი პოზიციები, და წინგადამხტარი ქვეყნების ასევე «კანონიერი» მისწრაფება — დაიპყრონ ახალი პოზიციები, იწვევს იმას, რომ იმპერიალისტურ ქვეყნებს შორის სამხედრო შეტაკებანი გარდუვალ აუცილებლობას წარმოადგენენ. ასე მოხდა, მაგალითად, გერმანიაში, რომელიც ნახევარი საუკუნის წინათ, საფრანგეთსა და ინგლისთან შედარებით, ჩამორჩენილი ქვეყანა იყო. იგივე უნდა ითქვას იაპონიაზედაც რუსეთთან შედარებით. მაგრამ ცნობილია, რომ უკვე XX საუკუნის დამდეგს გერმანია და იაპონია ისე შორს გადახტნენ, რომ პირველმა გაუსწრო საფრანგეთს და დაიწყო ინგლისის შევიწროება მსოფლიო ბაზარზე, მეორემ კი გაუსწრო რუსეთს. სწორედ ამ წინააღმდეგობათაგან წარმოიშვა, როგორც ვიცით, ახლახანდელი იმპერიალისტური ომი.

ეს კანონი გამოდის იქიდან, რომ:

1) «კაპიტალიზმი გადაიზარდა ერთი მუჭა «მოწინავე» ქვეყნების მიერ დედამიწის მოსახლეობის გიგანტური უმრავლესობის კოლონიური ჩაგვრისა და ფინანსური ჩახშობის მსოფლიო სისტემად» (იხ. ლენინის «იმპერიალიზმის» ფრანგული გამოცემის წინასიტყვაობა, ტ. XIX, გვ. 74).

2) «ამ «ნადავლის» გაყოფა ხდება მსოფლიოს ორ-სამ უძლიერეს, თავით-ფეხამდე შეიარაღებულ მტაცებელს შორის (ამერიკა, ინგლისი, იაპონია), რომლებიც **თავიანთ**

ომში **თავიანთი** ნადავლის გასაყოფად მთელ ქვეყნიერებას ითრევენ» (იხ. იქვე).

3) წინააღმდეგობათა ზრდა ფინანსური ჩაგვრის მსოფლიო სისტემის შიგნით და სამხედრო შეტაკებათა გარდუვალობა იწვევს იმას, რომ იმპერიალიზმის მსოფლიო ფრონტი რევოლუციის მხრით ადვილად დასაზიანებელი ხდება, ხოლო ამ ფრონტის გარღვევა ცალკეული ქვეყნების მხრით — შესაძლებელი ხდება.

4) ეს გარღვევა უფრო შესაძლოა მოხდეს იმ პუნქტებში და იმ ქვეყნებში, სადაც იმპერიალისტური ფრონტის ჯაჭვი უფრო სუსტია, ე. ი. სადაც იმპერიალიზმი ყველაზე უფრო ნაკლებ არის შეჭურვილი, ხოლო რევოლუციის გაშლა ყველაზე უფრო ადვილია.

5) ამის გამო სოციალიზმის გამარჯვება ერთ ქვეყანაში, თუნდაც ეს ქვეყანა კაპიტალისტურად ნაკლებ განვითარებული იყოს, სხვა ქვეყნებში კაპიტალიზმის შენარჩუნების დროს, თუნდაც ეს ქვეყნები კაპიტალისტურად უფრო განვითარებული იყვნენ, — სავსებით შესაძლებელი და მოსალოდნელია.

ასეთია მოკლედ პროლეტარული რევოლუციის ლენინური თეორიის საფუძვლები.

რაში მდგომარეობს ოქტომბრის რევოლუციის მეორე თავისებურება?

ოქტომბრის რევოლუციის მეორე თავისებურება იმაში მდგომარეობს, რომ ეს რევოლუცია წარმოადგენს პროლეტარული რევოლუციის ლენინური თეორიის პრაქტიკულად გამოყენების ნიმუშს.

ვისაც ვერ გაუგია ოქტომბრის რევოლუციის ეს თავისებურება, ის ვერასოდეს ვერ გაიგებს ამ რევოლუციის ვერც ინტერნაციონალურ ბუნებას, ვერც მის კოლოსალურ

საერთაშორისო ძლიერებას, ვერც მის თავისებურ საგარეო პოლიტიკას.

«ეკონომიური და პოლიტიკური განვითარების უთანაბრობა, — ამბობს ლენინი, — კაპიტალიზმის უცილობელი კანონია. აქედან გამომდინარეობს, რომ სოციალიზმის გამარჯვება თავდაპირველად შესაძლებელია რამდენიმე ანდა თუნდაც ერთ, ცალკე აღებულ, კაპიტალისტურ ქვეყანაში. ამ ქვეყნის გამარჯვებული პროლეტარიატი, კაპიტალისტების ექსპროპრიაციისა და თავის ქვეყანაში სოციალისტური წარმოების მოწყობის შემდეგ, **დაუპირისპირდებოდა** დანარჩენ, კაპიტალისტურ სამყაროს, მიიმხრობდა სხვა ქვეყნების დაჩაგრულ კლასებს, აჯანყებდა მათ კაპიტალისტების წინააღმდეგ და, აუცილებლობის შემთხვევაში, სამხედრო ძალითაც კი გამოვიდოდა ექსპლოატატორული კლასებისა და მათი სახელმწიფოების წინააღმდეგ». ვინაიდან «შეუძლებელია სოციალიზმში ერების თავისუფალი გაერთიანება ჩამორჩენილი სახელმწიფოების წინააღმდეგ სოციალისტური რესპუბლიკების ცოტად თუ ბევრად ხანგრძლივი, შეუპოვარი ბრძოლის გარეშე» (იხ. ტ. XVIII, გვ. 232 — 233).

ყველა ქვეყნის ოპორტუნისტები ამტკიცებენ, რომ პროლეტარული რევოლუცია შესაძლოა დაიწყოს — თუ მათი თეორიის თანახმად ის საზოგადოდ უნდა დაიწყოს სადმე — მხოლოდ მრეწველობის მხრივ განვითარებულ ქვეყნებში, რომ რაც უფრო განვითარებული არიან ეს ქვეყნები მრეწველობის მხრივ, მით უფრო მეტი შანსებია სოციალიზმის გამარჯვებისათვის, ამასთან სოციალიზმის გამარჯვების შესაძლებლობას ერთ ქვეყანაში, და ისიც კაპიტალისტურად ნაკლებ განვითარებულ ქვეყანაში, ისინი გამორიცხავენ, როგორც სრულიად წარმოუდგენელ რამეს. ლენინი ჯერ კიდევ ომის დროს, იმპერიალისტური სახელმწიფოების უთანაბრო განვითარების კანონზე დაყრდნობით, უპირისპირებს ოპორტუნისტებს პროლეტარული რევოლუციის თავის თეორიას ერთ ქვეყანაში სოციალიზმის გამარჯვების შესახებ, თუნდაც ეს ქვეყანა კაპიტალისტურად ნაკლებ განვითარებული იყოს.

ცნობილია, რომ ოქტომბრის რევოლუციამ სავსებით დაადასტურა პროლეტარული რევოლუციის ლენინური თეორიის სისწორე.

როგორ არის ტროცკის «პერმანენტული რევოლუციის» საქმე ერთ ქვეყანაში პროლეტარული რევოლუციის გამარჯვების ლენინური თეორიის თვალსაზრისით?

ავიღოთ ტროცკის ბროშურა «ჩვენი რევოლუცია» (1906 წ.).

ტროცკი წერს:

«ევროპის პროლეტარიატის პირდაპირი სახელმწიფოებრივი დახმარების გარეშე რუსეთის მუშათა კლასი ვერ შეინარჩუნებს ძალაუფლებას და ვერ გადააქცევს თავის დროებითს ბატონობას ხანგრძლივ სოციალისტურ დიქტატურად. ამაში დაეჭვება ერთ წუთსაც არ შეიძლება».

რას გვეუბნება ეს ციტატა? გვეუბნება იმას, რომ სოციალიზმის გამარჯვება ერთ ქვეყანაში, ამ შემთხვევაში რუსეთში, შეუძლებელია «ევროპის პროლეტარიატის პირდაპირი სახელმწიფოებრივი დახმარების **გარეშე»**, ე. ი. ევროპის პროლეტარიატის მიერ ძალაუფლების დაპყრობამდე.

რა აქვს საერთო ამ «თეორიას» ლენინის დებულებასთან «ერთ, ცალკე აღებულ, კაპიტალისტურ ქვეყანაში» სოციალიზმის გამარჯვების შესაძლებლობის შესახებ?

ცხადია, აქ საერთო არაფერია.

მაგრამ დავუშვათ, რომ ტროცკის ეს ბროშურა, გამოცემული 1906 წელს, როდესაც ძნელი იყო ჩვენი რევოლუციის ხასიათის გამორკვევა, შეიცავს უნებლიე შეცდომებს და არც თუ სავსებით შეესაბამება ტროცკის მერმინდელი პერიოდის შეხედულებებს. განვიხილოთ ტროცკის მეორე ბროშურა, მისი «ზავის პროგრამა», რომელიც გამოქვეყნდა 1917 წლის ოქტომბრის რევოლუციის წინ და ხელმეორედ დაიბეჭდა ახლა (1924 წელს)

წიგნში: «1917». ამ ბროშურაში ტროცკი აკრიტიკებს პროლეტარული რევოლუციის ლენინურ თეორიას ერთ ქვეყანაში სოციალიზმის გამარჯვების შესახებ და უპირისპირებს მას ევროპის შეერთებული შტატების ლოზუნგს. ის ამტკიცებს, რომ ერთ ქვეყანაში სოციალიზმის გამარჯვება შეუძლებელია, რომ სოციალიზმის გამარჯვება შესაძლებელია მხოლოდ როგორც გამარჯვება ევროპის რამდენიმე ძირითადი ქვეყნისა (ინგლისის, რუსეთის, გერმანიისა), რომლებიც ერთიანდებიან ევროპის შეერთებულ შტატებად, ან იგი სრულიად შეუძლებელია. ის პირდაპირ ამბობს, რომ «რუსეთში ან ინგლისში ძლევამოსილი რევოლუცია წარმოუდგენელია, თუ არ მოხდა რევოლუცია გერმანიაში, და პირიქით».

«ერთადერთი რამდენადმე კონკრეტული ისტორიული მოსაზრება, — ამბობს ტროცკი, — შეერთებული შტატების ლოზუნგის წინააღმდეგ ფორმულირებული იყო შვეიცარიულ «სოციალ-დემოკრატში» (ბოლშევიკების მაშინდელი ცენტრალური ორგანო. ი. სტ.) შემდეგი ფრაზით: «ეკონომიური და პოლიტიკური განვითარების უთანაბრობა კაპიტალიზმის უცილობელი კანონია». აქედან «სოციალ-დემოკრატს» ის დასკვნა გამოჰყავდა, რომ სოციალიზმის გამარჯვება შესაძლებელია ერთ ქვეყანაში და რომ ამიტომ საჭირო არ არის თვითეულ ცალკე სახელმწიფოში პროლეტარიატის დიქტატურის დამყარების წინაპირობად ევროპის შეერთებული შტატების შექმნა მივიჩნიოთო. სხვადასხვა ქვეყნის კაპიტალისტური განვითარება რომ უთანაბროა, ეს სავსებით უდავო მოსაზრებაა. მაგრამ თვით ეს უთანაბრობაც მეტად უთანაბროა. ინგლისის, ავსტრიის, გერმანიის ან საფრანგეთის კაპიტალისტური დონე არ არის ერთგვარი. მაგრამ აფრიკასა და აზიასთან შედარებით ყველა ეს ქვეყანა წარმოადგენს სოციალური რევოლუციისათვის მომწიფებულ კაპიტალისტურ «ევროპას». არც ერთი ქვეყანა რომ არ უნდა «უცდიდეს» სხვა ქვეყნებს თავის ბრძოლაში, — ეს ელემენტარული აზრია, რომლის განმეორება სასარგებლო და საჭიროა, რათა პარალელური ინტერნაციონალური მოქმედების იდეა არ შეცვალოს ინტერნაციონალური დაცდითი უმოქმედობის იდეამ. არ ვუცდით რა სხვებს, ჩვენ ვიწყებთ და განვაგრძობთ ბრძოლას ნაციონალურ ნიადაგზე სრული

რწმენით, რომ ჩვენი ინიციატივა ბიძგს მისცემს ბრძოლას სხვა ქვეყნებში; ხოლო თუ ეს არ მოხდა, მაშინ უიმედოა იმის ფიქრი, რომ, მაგალითად, რევოლუციური რუსეთი გაუმკლავდება კონსერვატიულ ევროპას, ან სოციალისტური გერმანია შესძლებს განმარტოებულ არსებობას კაპიტალისტურ სამყაროში, — ამას ადასტურებს როგორც ისტორიის გამოცდილება, ისე თეორიული მოსაზრებებიც».

როგორც ხედავთ, ჩვენს წინაშე ევროპის ძირითად ქვეყნებში სოციალიზმის ერთდროულად გამარჯვების იგივე თეორიაა, რომელიც, როგორც წესი, გამორიცხავს რევოლუციის ლენინურ თეორიას ერთ ქვეყანაში სოციალიზმის გამარჯვების შესახებ.

თქმა არ უნდა, სოციალიზმის **სრული** გამარჯვებისათვის, ძველი წესწყობილების აღდგენისაგან **სრული** გარანტიისათვის აუცილებელია რამდენიმე ქვეყნის პროლეტარების ერთობლივი ღონისძიებანი. თქმა არ უნდა, ევროპის პროლეტარიატს მხარი რომ არ დაეჭირა ჩვენი რევოლუციისათვის, რუსეთის პროლეტარიატი ვერ გაუძლებდა საერთო შემოტევას, ისევე როგორც, რუსეთის რევოლუციას მხარი რომ არ დაეჭირა რევოლუციური მოძრაობისათვის დასავლეთში, ეს მოძრაობა ვერ განვითარდებოდა იმ ტემპით, რომლითაც მან იწყო განვითარება რუსეთში პროლეტარული დიქტატურის დამყარების შემდეგ. თქმა არ უნდა, ჩვენ გვჭირდება მხარდაჭერა. მაგრამ რა არის ჩვენი რევოლუციისათვის მხარდაჭერა დასავლეთ ევროპის პროლეტარიატის მხრით? ევროპის მუშების თანაგრძნობა ჩვენი რევოლუციისადმი, მათი მზადყოფნა — ჩაშალონ იმპერიალისტების გეგმები ინტერვენციის შესახებ, — არის თუ არა ყოველივე ეს მხარდაჭერა, სერიოზული დახმარება? უთუოდ არის. არა მარტო ევროპის მუშების მხრით, არამედ კოლონიური და დამოკიდებული ქვეყნების მხრითაც ასეთი მხარდაჭერის, ასეთი დახმარების გარეშე პროლეტა-

რულ დიქტატურას რუსეთში გაუჭირდებოდა საქმე. საკმარისი იყო თუ არა აქამდე ეს თანაგრძნობა და ეს დახმარება, შეერთებული ჩვენი წითელი არმიის ძლიერებასთან და რუსეთის მუშებისა და გლეხების მზადყოფნასთან — საკუთარი გულმკერდით დაეცვათ სოციალისტური სამშობლო, — საკმარისი იყო თუ არა ყოველივე ეს იმისათვის, რომ მოგვეგერიებინა იმპერიალისტების იერიშები და მოგვეპოვებინა სერიოზული აღმშენებლობითი მუშაობისათვის საჭირო პირობები? დიახ, საკმარისი იყო. იზრდება თუ კლებულობს ეს თანაგრძნობა? უთუოდ იზრდება. გვაქვს თუ არა, ამრიგად, ხელსაყრელი პირობები არა მარტო იმისათვის, რომ წინ წავწიოთ სოციალისტური მეურნეობის ორგანიზაციის საქმე, არამედ იმისთვისაც, რომ, ჩვენი მხრით, დავეხმაროთ როგორც დასავლეთ ევროპის მუშებს, ისე აღმოსავლეთის ჩაგრულ ხალხებს? დიახ, გვაქვს. ამაზე მჭევრმეტყველურად ლაპარაკობს რუსეთში პროლეტარული დიქტატურის შვიდი წლის ისტორია. განა შეიძლება იმის უარყოფა, რომ ჩვენში უკვე დაიწყო მძლავრი შრომითი აღმავლობა? არა, ამის უარყოფა არ შეიძლება.

რაღა მნიშვნელობა უნდა ჰქონდეს ყოველივე ამის შემდეგ ტროცკის განცხადებას იმის შესახებ, რომ რევოლუციური რუსეთი ვერ გაუმკლავდებოდა კონსერვატიულ ევროპას?

ამ განცხადებას შეიძლება მხოლოდ ერთი მნიშვნელობა ჰქონდეს: ჯერ-ერთი, ტროცკი ვერ გრძნობს ჩვენი რევოლუციის შინაგან ძლიერებას; მეორეც, ტროცკის არ ესმის იმ მორალური დახმარების ფასდაუდებელი მნიშვნელობა, რომელსაც უწევენ ჩვენს რევოლუციას დასავლეთის მუშები და აღმოსავლეთის გლეხები; მესამეც, ტროცკი ვერ

ამჩნევს იმ შინაგან უძლურებას, რომელიც ამჟამად ღრღნის იმპერიალიზმს.

პროლეტარული რევოლუციის ლენინური თეორიის კრიტიკით გატაცებულმა ტროცკიმ უცაბედად გაინადგურა თავი ბროშურაში «ზავის პროგრამა», რომელიც გამოვიდა 1917 წელს და ხელმეორედ გამოიცა 1924 წელს.

მაგრამ, იქნებ, ტროცკის ეს ბროშურაც მოძველდა და რაიმე მიზეზით აღარ შეეფერება მის ახლანდელ შეხედულებებს? ავიღოთ ტროცკის სულ მერმინდელი ნაშრომები, დაწერილი მას შემდეგ, რაც პროლეტარულმა რევოლუციამ გაიმარჯვა **ერთ ქვეყანაში,** რუსეთში. ავიღოთ, მაგალითად, ბროშურა «ზავის პროგრამის» ახალი გამოცემის «ბოლოსიტყვაობა», დაწერილი ტროცკის მიერ 1922 წელს. აი რას წერს იგი ამ «ბოლოსიტყვაობაში»:

«„ზავის პროგრამაში" რამდენჯერმე განმეორებული მტკიცება, რომ პროლეტარული რევოლუცია ძლევამოსილად ვერ დამთავრდება ნაციონალურ ჩარჩოებში, ზოგიერთ მკითხველს, შეიძლება, გაბათილებულად მოეჩვენოს ჩვენი საბჭოთა რესპუბლიკის თითქმის ხუთი წლის გამოცდილებით. მაგრამ ასეთი დასკვნა უსაფუძვლო იქნებოდა. ის ფაქტი, რომ მუშურმა სახელმწიფომ მთელი მსოფლიოს წინააღმდეგობას გაუძლო ერთ ქვეყანაში, და ისიც ჩამორჩენილ ქვეყანაში, მოწმობს პროლეტარიატის კოლოსალურ ძლიერებას, რომელიც სხვა, უფრო მოწინავე, უფრო ცივილიზებულ ქვეყნებში შესძლებს ჰეშმარიტად სასწაულები მოახდინოს. მაგრამ, დავიცავით რა თავი პოლიტიკური და სამხედრო მხრით, როგორც სახელმწიფომ, ჩვენ სოციალისტური საზოგადოების შექმნამდე ვერ მივედით და ვერც კი მივუახლოვდით მას... სანამ ევროპის დანარჩენ სახელმწიფოებში ხელისუფლების სათავეში ბურჟუაზია დგას, ჩვენ იძულებული ვართ, ეკონომიურ იზოლაციასთან ბრძოლის დროს, ვეძებოთ შეთანხმება კაპიტალისტურ სამყაროსთან; ამავე დროს შეიძლება დანამდვილებით ითქვას, რომ ამ შეთანხმებებს, საუკეთესო შემთხვევაში, შეუძლიათ დაგვეხმარონ იმაში, რომ მოვიშუშოთ ესა თუ ის ეკონომიური ჭრილობა, გადავდგათ ესა თუ ის ნაბიჯი წინ, მაგრამ სოციალისტური მეურნეობის ნამდვილი აღმავლობა

რუსეთში შესაძლო გახდება **მხოლოდ მას შემდეგ, რაც** პროლეტარიატი **გაიმარჯვებს** * ევროპის უმნიშვნელოვანეს ქვეყნებში».

ასე ლაპარაკობს ტროცკი, რითაც აშკარად ღალატობს სინამდვილეს და დაჟინებით ცდილობს საბოლოო განადგურებისაგან გადაარჩინოს «პერმანენტული რევოლუცია».

გამოდის, რომ, რამდენიც არ უნდა იტრიალო, სოციალისტური საზოგადოების შექმნამდე არა თუ «ვერ მიხვედით», არამედ «ვერც კი მიხვუახლოვდით მას». თურმე, ზოგ ვინმეს ჰქონია «კაპიტალისტურ სამყაროსთან შეთანხმების» იმედი, მაგრამ ამ შეთანხმებებიდანაც, როგორც ჩანს, არაფერი გამოდის, ვინაიდან, რამდენიც არ უნდა იტრიალო, «სოციალისტური მეურნეობის ნამდვილ აღმავლობას» ვერ მიაღწევ, ვიდრე პროლეტარიატი არ გაიმარჯვებს «ევროპის უმნიშვნელოვანეს ქვეყნებში».

და რადგან დასავლეთში ჯერ კიდევ არ არის გამარჯვება, რუსეთის რევოლუციას დარჩენია «არჩევანი»: ან ზეზეურად დალპეს, ანდა ბურჟუაზიულ სახელმწიფოდ გადაგვარდეს.

ტყუილად კი არ ლაპარაკობს ტროცკი უკვე ორი წელიწადია ჩვენი პარტიის «გადაგვარებაზე».

ტყუილად კი არ წინასწარმეტყველებდა შარშან ტროცკი ჩვენი ქვეყნის «დაღუპვას».

როგორ შევუთანხმოთ ეს უცნაური «თეორია» ლენინის თეორიას «ერთ ქვეყანაში სოციალიზმის გამარჯვების» შესახებ?

როგორ შევუთანხმოთ ეს უცნაური «პერსპექტივა» ლენინის პერსპექტივას იმის შესახებ, რომ **ახალი** ეკონომიური პოლიტიკა შესაძლებლობას მოგვცემს «ავაშენოთ სოციალისტური ეკონომიკის საძირკველი»?

---

* ხაზგასმა ჩემია. ი. სტ.

როგორ შევუთანხმოთ ეს «პერმანენტული» უიმედობა, მაგალითად, ლენინის შემდეგ სიტყვებს:

«სოციალიზმი უკვე დღეს აღარ არის შორეული მომავლის, ან რაღაც განყენებული სურათის, ან რაღაც ხატის საკითხი. ხატების შესახებ ჩვენ ისევ ძველი, მეტად ცუდი აზრისა ვართ. ჩვენ სოციალიზმი შევიტანეთ ყოველდღიურ ცხოვრებაში და აქ უნდა გავერკვეთ. აი რა შეადგენს ჩვენს დღევანდელ ამოცანას, აი რა შეადგენს ჩვენი ეპოქის ამოცანას. ნება მიბოძეთ, დასასრულ, გამოვთქვა რწმენა, რომ, რარიგ ძნელიც უნდა იყოს ეს ამოცანა, რარიგ ახალიც უნდა იყოს იგი ჩვენს წინანდელ ამოცანასთან შედარებით, და რაგინდ ბევრ სიძნელესაც უნდა ქმნიდეს იგი ჩვენთვის, — ჩვენ ყველანი ერთად, არა ხვალ, არამედ რამდენიმე წლის განმავლობაში, ჩვენ ყველანი ერთად გადავჭრით ამ ამოცანას რადაც უნდა დაგვიჯდეს, ასე რომ ნეპური რუსეთი გადაიქცევა სოციალისტურ რუსეთად» (იხ. ტ. XXVII, გვ. 366).

როგორ შევუთანხმოთ ტროცკის ეს «პერმანენტული» უნუგეშობა, მაგალითად, ლენინის შემდეგ სიტყვებს:

«მართლაც, სახელმწიფოს ძალაუფლება წარმოების ყველა მსხვილ საშუალებაზე, სახელმწიფოს ძალაუფლება პროლეტარიატის ხელში, ამ პროლეტარიატის კავშირი მრავალ მილიონ წვრილ და უწვრილეს გლეხთან, გლეხობის მიმართ ამ პროლეტარიატის ხელმძღვანელობის უზრუნველყოფა და სხვ., — განა ეს არ არის ყველაფერი, რაც საჭიროა იმისათვის, რომ კოოპერაციიდან, მარტოოდენ კოოპერაციიდან, რომელსაც წინათ აბუჩად ვიგდებდით, როგორც ჩარჩულს, და რომელიც ერთგვარად უფლება გვაქვს აბუჩად ავიგდოთ ახლაც, ახალი ეკონომიური პოლიტიკის დროსაც, განა ეს არ არის ყველაფერი, რაც აუცილებელია სრული სოციალისტური საზოგადოების აშენებისათვის? ეს ჯერ კიდევ არ არის სოციალისტური საზოგადოების აშენება, მაგრამ ეს არის ყველაფერი, რაც აუცილებელი და საკმაოა ამ აშენებისათვის» (იხ. ტ. XXVII, გვ. 392).

ცხადია, აქ არ არის და არც შეიძლება იყოს რაიმე შეთანხმება. ტროცკის «პერმანენტული რევოლუცია» არის პროლეტარული რევოლუციის ლენინური თეორიის უარ-

ყოფა, და პირიქით — პროლეტარული რევოლუციის ლენინური თეორია არის «პერმანენტული რევოლუციის» თეორიის უარყოფა.

ჩვენი რევოლუციის ძალებისა და უნარისადმი რწმენის უქონლობა, რუსეთის პროლეტარიატის ძალებისა და უნარისადმი რწმენის უქონლობა — ასეთია «პერმანენტული რევოლუციის» თეორიის ქვენიადაგი.

დღემდე ჩვეულებრივ აღნიშნავდნენ «პერმანენტული რევოლუციის» თეორიის **ერთ** მხარეს — გლეხთა მოძრაობის რევოლუციურ შესაძლებლობათადმი რწმენის უქონლობას. ახლა სამართლიანობა მოითხოვს ამ მხარეს მივუმატოთ **მეორე** მხარე — რუსეთის პროლეტარიატის ძალებისა და უნარისადმი რწმენის უქონლობა.

რით განსხვავდება ტროცკის თეორია მენშევიზმის ჩვეულებრივი თეორიისაგან იმის შესახებ, რომ სოციალიზმის გამარჯვება ერთ ქვეყანაში, ისიც ჩამორჩენილ ქვეყანაში, შეუძლებელია პროლეტარული რევოლუციის წინასწარ გაუმარჯვებლად «დასავლეთ ევროპის ძირითად ქვეყნებში»?

არსებითად — არაფრით.

დაეჭვება შეუძლებელია. ტროცკის «პერმანენტული რევოლუციის» თეორია მენშევიზმის სახესხვაობაა.

უკანასკნელ დროს ჩვენს პრესაში მომრავლდნენ დამყაყებული დიპლომატები, რომლებიც ცდილობენ შემოგვპაპარონ «პერმანენტული რევოლუციის» თეორია, როგორც ისეთი რამ, რაც შეიძლება შეთავსებულ იქნას ლენინიზმთან. რა თქმა უნდა, ამბობენ ისინი, ეს თეორია უვარგისი აღმოჩნდა 1905 წელს. მაგრამ ტროცკის შეცდომა ისაა, რომ ის აჩქარდა მაშინ, სცადა რა 1905 წლის პირობებში გამოეყენებინა ის, რის გამოყენებაც მაშინ არ შეიძლებოდა. მაგრამ შემდეგში, ამბობენ ისინი, მაგალი-

თად, 1917 წლის ოქტომბერში, როდესაც რევოლუცია უკვე სავსებით მომწიფდა, ტროცკის თეორია სავსებით შესაფერისი აღმოჩნდაო. ძნელი არ არის იმის მიხვედრა, რომ ამ დიპლომატებს შორის ყველაზე მთავარია რადეკი. ინებეთ და მოუსმინეთ მას:

«ომმა უფსკრული გათხარა გლეხობასა, რომელიც მიისწრაფოდა მიწის მოპოვებისა და ზავისაკენ, და წვრილბურჟუაზიულ პარტიებს შორის; ომმა გლეხობა მოაქცია მუშათა კლასისა და მისი ავანგარდის — ბოლშევიკების პარტიის ხელმძღვანელობის ქვეშ. შესაძლებელი გახდა არა მუშათა კლასისა და გლეხობის დიქტატურა, არამედ გლეხობაზე დაყრდნობილი მუშათა კლასის დიქტატურა. ის, რასაც როზა ლუქსემბურგი და ტროცკი 1905 წელს აყენებდნენ ლენინის წინააღმდეგ (ე. ი. «პერმანენტულ რევოლუციას». ი. სტ.), სინამდვილეში ისტორიული განვითარების მეორე ეტაპი აღმოჩნდა».

აქ რამდენიც სიტყვაა, იმდენი სიყალბეა.

არ არის სწორი, თითქოს ომის დროს «შესაძლებელი გახდა არა მუშათა კლასისა და გლეხობის დიქტატურა, არამედ გლეხობაზე დაყრდნობილი მუშათა კლასის დიქტატურა». ნამდვილად კი 1917 წლის თებერვლის რევოლუცია იყო განხორციელება პროლეტარიატის და გლეხობის დიქტატურისა ბურჟუაზიის დიქტატურასთან თავისებური გადახლართვით.

არ არის სწორი, თითქოს «პერმანენტული რევოლუციის» თეორია, რომლის შესახებაც მორცხვად სდუმს რადეკი, 1905 წელს როზა ლუქსემბურგს და ტროცკის წამოეყენებინოთ. ნამდვილად კი ეს თეორია წამოაყენეს პარვუსმა და ტროცკიმ. ახლა, ათი თვის შემდეგ, რადეკს შესწორება შეაქვს თავის წინანდელ სიტყვებში და ის საჭიროდ ცნობს შეუკურთხოს პარვუსს «პერმანენტული რევოლუციისათვის». მაგრამ სამართლიანობა მოითხოვს რადეკი-

საგან, რომ მან პარვუსის კომპანიონს — ტროცკისაც შეუკურთხოს.

არ არის სწორი, თითქოს 1905 წლის რევოლუციის მიერ უკუგდებული «პერმანენტული რევოლუცია» სწორი აღმოჩენილიყოს «ისტორიული განვითარების მეორე ეტაპზე», ე. ი. ოქტომბრის რევოლუციის დროს. ოქტომბრის რევოლუციის მთელმა მსვლელობამ, მთელმა მისმა განვითარებამ გვიჩვენა და დაგვიმტკიცა «პერმანენტული რევოლუციის» თეორიის სრული უნიადაგობა, მისი სრული შეუთავსებლობა ლენინიზმის საფუძვლებთან.

ტკბილი სიტყვებით და დამყაყებული დიპლომატიით ვერ დაფარავ იმ ღრმა უფსკრულს, რომელიც ძევს «პერმანენტული რევოლუციის» თეორიასა და ლენინიზმს შორის.

III

ბოლშევიკების ტაქტიკის ზოგიერთ თავისებურებაზე ოქტომბრის მომზადების პერიოდში

ოქტომბრის მომზადების პერიოდში ბოლშევიკების ტაქტიკის გასაგებად აუცილებელია გავარკვიოთ, ყოველ შემთხვევაში, ამ ტაქტიკის ზოგიერთი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი თავისებურება მაინც. ეს მით უფრო აუცილებელია, რომ ბოლშევიკების ტაქტიკის შესახებ დაწერილ მრავალრიცხოვან ბროშურებში ხშირად გვერდს უვლიან სწორედ ამ თავისებურებებს.

რა თავისებურებანია ეს?

პირველი თავისებურება. ტროცკის რომ დაუგდოთ ყური, იფიქრებთ, თითქოს ოქტომბრის მზადების ისტორიაში მარტო ორი პერიოდი არსებობდეს, დაზვერვის პერიოდი და აჯანყების პერიოდი, ყოველივე დანარჩენი კი თითქოს

ეშმაკეული იყოს. რას წარმოადგენს 1917 წლის აპრილის მანიფესტაცია? «აპრილის მანიფესტაცია, რომელიც უფრო «მარცხნივ» გადაიხარა, ვიდრე საჭირო იყო, წარმოადგენდა სადაზვერვო გამოსვლას მასების განწყობილებისა და საბჭოთა უმრავლესობასთან მათი ურთიერთდამოკიდებულების გამოსარკვევად». ხოლო რას წარმოადგენს 1917 წლის ივლისის დემონსტრაცია? ტროცკის აზრით, «საქმე ამ შემთხვევაშიც არსებითად გამოიხატა ახალი, უფრო ფართო დაზვერვით მოძრაობის ახალ, უფრო მაღალ ეტაპზე». ზედმეტია ლაპარაკი, რომ 1917 წლის ივნისის დემონსტრაციას, რომელიც ჩვენი პარტიის მოთხოვნით გაიმართა, მით უფრო უნდა ეწოდოს, ტროცკის წარმოდგენით, «დაზვერვა».

ამრიგად, გამოდის, რომ ბოლშევიკებს უკვე 1917 წლის მარტში მზად ჰყოლიათ მუშებისა და გლეხების პოლიტიკური არმია, და თუ ისინი ამ არმიას აჯანყებისათვის არ იყენებდნენ არც აპრილში, არც ივნისში, არც ივლისში, და მხოლოდ «დაზვერვას» აწარმოებდნენ, ეს იმიტომ, და მხოლოდ იმიტომ, რომ «დაზვერვის ცნობები» მაშინ ხელსაყრელ «ნიშნებს» არ იძლეოდნენ.

რალა თქმა უნდა, ასეთი გამარტივებული წარმოდგენა ჩვენი პარტიის პოლიტიკურ ტაქტიკაზე სხვა არაფერია, თუ არ ჩვეულებრივი სამხედრო ტაქტიკის არევა ბოლშევიკების რევოლუციურ ტაქტიკაში.

ნამდვილად ყველა ეს დემონსტრაცია წარმოადგენდა, უწინარეს ყოვლისა, მასების სტიქიური მოწოლის შედეგს, შედეგს ომის წინააღმდეგ მასების აღშფოთებისას, რომელიც ქუჩისაკენ ისწრაფოდა.

ნამდვილად პარტიის როლი აქ მდგომარეობდა მასების სტიქიურად წარმოშობილი გამოსვლების გაფორმებასა და

ხელმძღვანელობაში ბოლშევიკების რევოლუციური ლოზუნგების ხაზით.

ნამდვილად 1917 წლის მარტში ბოლშევიკებს არ ჰყოლიათ, და არც შეიძლებოდა ჰყოლოდათ მზა პოლიტიკური არმია. ასეთ არმიას ბოლშევიკები მხოლოდ ქმნიდნენ (და, ბოლოს, კიდეც შექმნეს იგი 1917 წლის ოქტომბრისათვის) კლასთა ბრძოლისა და შეტაკებების მსვლელობაში 1917 წლის აპრილიდან ოქტომბრამდე, ქმნიდნენ მას აპრილის მანიფესტაციითაც, ივნისისა და ივლისის დემონსტრაციებითაც, სარაიონო და საერთო-საქალაქო თვითმმართველობების არჩევნებითაც, კორნილოვშჩინასთან ბრძოლითაც და საბჭოების დაპყრობითაც. პოლიტიკური არმია სამხედრო არმია როდია. თუ სამხედრო სარდლობა იწყებს ომს უკვე მზა არმიით, პარტიას უხდება თავისი არმიის შექმნა თვით ბრძოლის მსვლელობაში, კლასთა შეტაკებების მსვლელობაში, იმისდა მიხედვით, რაც თვით მასები საკუთარი გამოცდილებით რწმუნდებიან პარტიის ლოზუნგების სისწორეში, მისი პოლიტიკის სისწორეში.

რა თქმა უნდა, ყოველი ასეთი დემონსტრაცია ამასთან ერთად რამდენადმე ააშკარავებდა თვალისათვის უხილავს ძალთა თანაშეფარდებებს, წარმოადგენდა ერთგვარ დაზვერვას, მაგრამ აქ დაზვერვა დემონსტრაციის მოტივი კი არა, მისი ბუნებრივი შედეგი იყო.

ლენინი ანალიზს უკეთებს ოქტომბრის აჯანყების წინ მომხდარ ამბებს, ადარებს მათ აპრილ-ივლისის ამბებს და ამბობს:

«მდგომარეობა სწორედ ისეთი არ არის, როგორიც იყო 20 — 21 აპრილის, 9 ივნისის და 3 ივლისის წინ, ვინაიდან მაშინ იყო **სტიქიური აღგზნება,** რომელსაც ჩვენ, როგორც პარტია, ან ვერ ვამჩნევდით (20 აპრილს), ან ვაკავებდით და მშვიდობიანი დემონსტრაციის სახეს ვაძლევდით (9 ივნისი და 3 ივლისი). ვინაიდან ჩვენ მაშინ კარგად

ვიცოდით, რომ საბჭოები **ჯერ კიდევ** არ იყო ჩვენი, რომ გლეხებს **ჯერ კიდევ** სწამდათ ლიბერდან-ჩერნოვის გზა, და არა ბოლშევიკური გზა (აჯანყება), რომ, მაშასადამე, არ შეიძლებოდა ჩვენს მხარეზე ყოფილიყო ხალხის უმრავლესობა, რომ, მაშასადამე, აჯანყება ნაადრევი იყო» (იხ. ტ. XXI, გვ. 345).

ცხადია, მარტოოდენ «დაზვერვით» შორს ვერ წახვალ.

აშკარაა, საქმე «დაზვერვა» კი არა, არამედ ის არის, რომ:

1) პარტია ოქტომბრის მზადების მთელი პერიოდის მანძილზე თავის ბრძოლაში განუხრელად ეყრდნობოდა მასობრივი რევოლუციური მოძრაობის სტიქიურ აღმავლობას;

2) სტიქიურ აღმავლობას რომ ეყრდნობოდა, პარტია ინარჩუნებდა მოძრაობის განუყოფელ ხელმძღვანელობას;

3) მოძრაობის ასეთი ხელმძღვანელობა უადვილებდა მას მასობრივი პოლიტიკური არმიის შექმნას ოქტომბრის აჯანყებისათვის;

4) ამგვარ პოლიტიკას არ შეეძლო არ გამოეწვია ის, რომ ოქტომბრის მთელი მომზადება ჩატარდა **ერთი** პარტიის, ბოლშევიკების პარტიის ხელმძღვანელობით;

5) ოქტომბრის ასეთმა მომზადებამ, თავის მხრივ, გამოიწვია ის, რომ ოქტომბრის აჯანყების შედეგად ძალაუფლება **ერთი** პარტიის, ბოლშევიკების პარტიის ხელში აღმოჩნდა.

ამრიგად, **ერთი** პარტიის, კომუნისტების პარტიის, განუყოფელი ხელმძღვანელობა, როგორც ოქტომბრის მომზადების ძირითადი მომენტი, — ასეთია ოქტომბრის რევოლუციის დამახასიათებელი ნიშანი, ასეთია ბოლშევიკების ტაქტიკის პირველი თავისებურება ოქტომბრის მომზადების პერიოდში.

არა გვგონია საჭირო იყოს იმის მტკიცება, რომ ბოლშევიკების ტაქტიკის ამ თავისებურების გარეშე შეუძლებელი იქნებოდა პროლეტარიატის დიქტატურის გამარჯვება იმპერიალიზმის ვითარებაში.

ამით ოქტომბრის რევოლუცია დადებითად განსხვავდება საფრანგეთის 1871 წლის რევოლუციისაგან, სადაც რევოლუციის ხელმძღვანელობა გაინაწილა ორმა პარტიამ, რომელთაგან არც ერთს არ შეიძლება ეწოდოს კომუნისტური პარტია.

მეორე თავისებურება. ამრიგად, ოქტომბრის მომზადება მიმდინარეობდა ერთი პარტიის, ბოლშევიკების პარტიის ხელმძღვანელობით. მაგრამ როგორ ეწეოდა პარტია ამ ხელმძღვანელობას, რა ხაზით მიმდინარეობდა ხელმძღვანელობა? ეს ხელმძღვანელობა მიმდინარეობდა **შემთანხმებლური** პარტიების, როგორც რევოლუციის გაჩაღების პერიოდში ყველაზე საშიშ დაჯგუფებათა, იზოლაციის ხაზით, ესერებისა და მენშევიკების იზოლაციის ხაზით.

რაში მდგომარეობს ლენინიზმის ძირითადი სტრატეგიული წესი?

იგი მდგომარეობს იმის აღიარებაში, რომ:

1) რევოლუციის მტრების ყველაზე საშიშ სოციალურ დასაყრდენს მოახლოებული რევოლუციური აფეთქების პერიოდში წარმოადგენენ **შემთანხმებლური** პარტიები;

2) მტრის (ცარიზმის ან ბურჟუაზიის) დამხობა შეუძლებელია ამ პარტიების იზოლაციის გარეშე;

3) ამიტომ რევოლუციის მომზადების პერიოდში მთავარი ისრები მიმართული უნდა იყოს ამ პარტიების იზოლაციისაკენ, მათგან მშრომელთა ფართო მასების ჩამოშორებისაკენ.

ცარიზმთან ბრძოლის პერიოდში, ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული რევოლუციის მომზადების პერიოდში (1905 — 1916) ცარიზმის ყველაზე საშიშ სოციალურ დასაყრდენს წარმოადგენდა ლიბერალურ-მონარქისტული პარტია, კადეტების პარტია. რატომ? იმიტომ, რომ ის იყო შემთანხმებლური პარტია, ცარიზმისა და ხალხის უმრავლესობის, ე. ი. მთელი გლეხობის **შეთანხმების** პარტია. ბუნებრივია, რომ პარტია მაშინ მთავარ დარტყმებს მიმართავდა კადეტების წინააღმდეგ, ვინაიდან კადეტების იზოლაციის გარეშე არ შეიძლებოდა ცარიზმთან გლეხობის **გათიშვის** იმედი გვქონოდა, ხოლო თუ ეს გათიშვა უზრუნველყოფილი არ იქნებოდა, — არ შეიძლებოდა რევოლუციის გამარჯვების იმედი გვქონოდა. მაშინ ბევრს არ ესმოდა ბოლშევიკური სტრატეგიის ეს თავისებურება, ბოლშევიკებს სწამებდნენ გადამეტებულ «კადეტჭამიობას» და ამტკიცებდნენ, რომ ბოლშევიკების ბრძოლა კადეტებთან «ჩრდილავს» მთავარ მტერთან — ცარიზმთან ბრძოლასო. მაგრამ ასეთი უსაფუძვლო ბრალდებანი ამხელდნენ იმას, რომ სრულებით არ ესმოდათ ბოლშევიკური სტრატეგია, რომელიც მოითხოვდა შემთანხმებლური პარტიის იზოლაციას **იმისათვის,** რომ გაადვილებულიყო, მოახლოებულიყო მთავარ მტერზე გამარჯვება.

არა გვგონია საჭირო იყოს იმის მტკიცება, რომ ასეთი სტრატეგიის გარეშე შეუძლებელი იქნებოდა პროლეტარიატის ჰეგემონია ბურჟუაზიულ-დემოკრატიულ რევოლუციაში.

ოქტომბრის მომზადების პერიოდში მებრძოლ ძალთა სიმძიმის ცენტრი ახალ სიბრტყეში გადავიდა. მეფე აღარ იყო. კადეტთა პარტია შემთანხმებლური ძალიდან მმართველ ძალად, იმპერიალიზმის გაბატონებულ ძალად გადაიქ-

ცა. ბრძოლა წარმოებდა უკვე არა ცარიზმსა და ხალხს შორის, არამედ ბურჟუაზიასა და პროლეტარიატს შორის. ამ პერიოდში იმპერიალიზმის ყველაზე საშიშ სოციალურ დასაყრდენს წარმოადგენდნენ წვრილბურჟუაზიული დემოკრატიული პარტიები, ესერებისა და მენშევიკების პარტიები. რატომ? იმიტომ, რომ მაშინ ეს პარტიები იყვნენ შემთანხმებლური პარტიები, იმპერიალიზმისა და მშრომელი მასების **შეთანხმების** პარტიები. ბუნებრივია, რომ ბოლშევიკები მაშინ მთავარ დარტყმებს მიმართავდნენ ამ პარტიების წინააღმდეგ, ვინაიდან ამ პარტიების იზოლაციის გარეშე არ შეიძლებოდა იმპერიალიზმთან მშრომელი მასების **გათიშვის** იმედი გვქონოდა, ხოლო თუ ეს გათიშვა უზრუნველყოფილი არ იქნებოდა, — არ შეიძლებოდა საბჭოთა რევოლუციის გამარჯვების იმედი გვქონოდა. მაშინ ბევრს არ ესმოდა ბოლშევიკური ტაქტიკის ეს თავისებურება, ბოლშევიკებს სწამებდნენ ესერებისა და მენშევიკებისადმი «გადაჭარბებულ სიძულვილს» და მთავარი მიზნის «დავიწყებას». მაგრამ ოქტომბრის მომზადების მთელი პერიოდი მჭევრმეტყველურად ლაპარაკობს, რომ მხოლოდ ასეთი ტაქტიკით შეეძლოთ ბოლშევიკებს ოქტომბრის რევოლუციის გამარჯვების უზრუნველყოფა.

ამ პერიოდის დამახასიათებელი ნიშანია გლეხობის მშრომელი მასების შემდგომი გარევოლუციურება, მათი იმედების გაცრუება ესერებისა და მენშევიკებისადმი, მათი ჩამოცილება ამ პარტიებისაგან, მათი შემობრუნება პირდაპირი შემჭიდროებისაკენ პროლეტარიატის, როგორც ერთადერთი ბოლომდე რევოლუციური ძალის ირგვლივ, რომელსაც შეეძლო ქვეყნისათვის ზავის მოპოვება. ამ პერიოდის ისტორია არის ისტორია, ერთი მხრით, ესერებისა და მენშევიკების, ხოლო, მეორე მხრით,

ბოლშევიკების ბრძოლისა გლეხობის მშრომელი მასებისათვის, ამ მასების მიმხრობისათვის. ამ ბრძოლის ბედი გადაწყვიტეს კოალიციურმა პერიოდმა, კერენშჩინის პერიოდმა, ესერებისა და მენშევიკების მიერ მემამულეთა მიწების კონფისკაციაზე უარის თქმამ, ესერებისა და მენშევიკების ბრძოლამ ომის განგრძობისათვის, ფრონტზე შეტევამ ივნისში, ჯარისკაცთათვის სიკვდილით დასჯის შემოღებამ, კორნილოვის აჯანყებამ. და მათ ეს ბედი გადაწყვიტეს მხოლოდ და მხოლოდ ბოლშევიკური სტრატეგიის სასარგებლოდ. ვინაიდან ესერებისა და მენშევიკების იზოლაციის გარეშე შეუძლებელი იყო იმპერიალისტთა მთავრობის დამხობა, ამ მთავრობის დაუმხობლად კი შეუძლებელი იყო ომისაგან თავის დაღწევა. ესერებისა და მენშევიკების იზოლაციის პოლიტიკა ერთადერთი სწორი პოლიტიკა გამოდგა.

ამრიგად, მენშევიკებისა და ესერების პარტიების იზოლაცია, როგორც ძირითადი ხაზი ოქტომბრის მომზადების საქმის ხელმძღვანელობაში, — ასეთია ბოლშევიკების ტაქტიკის მეორე თავისებურება.

არა გვგონია საჭირო იყოს იმის მტკიცება, რომ ბოლშევიკების ტაქტიკის ამ თავისებურების გარეშე მუშათა კლასისა და გლეხობის მშრომელი მასების კავშირი ჰაერში გამოკიდებული დარჩებოდა.

დამახასიათებელია, რომ ბოლშევიკური ტაქტიკის ამ თავისებურებაზე ტროცკი არაფერს, ან თითქმის არაფერს, ამბობს თავის «ოქტომბრის გაკვეთილებში».

მესამე თავისებურება. ამრიგად, პარტიის ხელმძღვანელობა ოქტომბრის მომზადების საქმისადმი მიმდინარეობდა ესერებისა და მენშევიკების პარტიების იზოლაციის ხაზით, მათგან მუშათა და გლეხთა ფართო მასების ჩამოშორების ხაზით. მაგრამ როგორ ახორციელებდა პარტია ამ იზოლა-

ციას კონკრეტულად, რა ფორმით, რა ლოზუნგით? ეს იზოლაცია ხორციელდებოდა საბჭოების ძალაუფლებისათვის მასების რევოლუციური მოძრაობის ფორმით, ლოზუნგით «მთელი ძალაუფლება საბჭოებს!», ბრძოლით იმისათვის, რომ საბჭოები მასების მობილიზაციის ორგანოებიდან გადაგვექცია აჯანყების ორგანოებად, ძალაუფლების ორგანოებად, ახალი პროლეტარული სახელმწიფოებრიობის აპარატად.

რატომ ჩასჭიდეს ხელი ბოლშევიკებმა სწორედ საბჭოებს, როგორც ძირითად ორგანიზაციულ ბერკეტს, რომელსაც შეეძლო გაეადვილებინა მენშევიკებისა და ესერების იზოლაციის საქმე, შეეძლო წინ წაეწია პროლეტარული რევოლუციის საქმე და რომელიც მოწოდებული იყო მშრომელთა მრავალმილიონიანი მასები მიეყვანა პროლეტარიატის დიქტატურის გამარჯვებამდე?

რა არის საბჭოები?

«საბჭოები, — ამბობდა ლენინი ჯერ კიდევ 1917 წლის სექტემბერში, — არის ახალი სახელმწიფო აპარატი, რომელიც იძლევა, ჯერ-ერთი, მუშებისა და გლეხების შეიარაღებულ ძალას, ამასთან ეს ძალა ხალხისაგან მოწყვეტილი კი არ არის, როგორც ძველი მუდმივი არმიის ძალა, არამედ უმჭიდროესად არის მასთან დაკავშირებული; სამხედრო მხრით ეს ძალა შეუდარებლად უფრო ძლიერია, ვიდრე წინანდელნი; რევოლუციური მხრით მის მაგივრობას ვერ გასწევს ვერც ერთი სხვა ძალა. მეორეც, ეს აპარატი იძლევა კავშირს მასებთან, ხალხის უმრავლესობასთან, იმდენად მჭიდროს, გაუწყვეტელს, ადვილად შესამოწმებელს და განსაახლებელს, რომ არაფერი ამის მსგავსი წინანდელ სახელმწიფო აპარატში არ ყოფილა. მესამეც, ეს აპარატი, რომლის შემადგენლობის არჩევა და გამოცვლა ხდება ხალხის ნებით, ბიუროკრატიულ ფორმალობათა გარეშე, ბევრად უფრო დემოკრატიულია, ვიდრე წინანდელი აპარატები. მეოთხეც, ის იძლევა მტკიცე კავშირს სულ სხვადასხვა პროფესიასთან, რითაც ადვილებს უაღრესად ღრმა ხასიათის სხვადასხვა რეფორმის გატარებას უბიუროკრატიოდ.

მეხუთეც, ის იძლევა **ჩაგრული** კლასების — მუშებისა და გლეხების — ავანგარდის, ე. ი. ყველაზე უფრო შეგნებული, ყველაზე უფრო ენერგიული, მოწინავე ნაწილის ორგანიზაციის ფორმას და, ამრიგად, წარმოადგენს აპარატს, რომლის საშუალებით ჩაგრული კლასების ავანგარდს შეუძლია აამაღლოს, აღზარდოს, მოამზადოს და თან გაიყოლიოს ამ კლასების **მთელი გიგანტური მასა**, რომელიც აქამდე სრულიად მოწყვეტილი იყო პოლიტიკურ ცხოვრებას, ისტორიას. მეექვსეც, იგი შესაძლებლობას იძლევა შეერთებულ იქნას პარლამენტარიზმის ხელსაყრელობა უშუალო და პირდაპირი დემოკრატიის ხელსაყრელობასთან, ე. ი. შეერთებულ იქნას ხალხის არჩეულ წარმომადგენელთა სახით საკანონმდებლო ფუნქციაც **და კანონების შესრულებაც.** ბურჟუაზიულ პარლამენტარიზმთან შედარებით ეს ისეთი წინგადადგმული ნაბიჯია დემოკრატიის განვითარების მხრივ, რომელსაც მსოფლიო-ისტორიული მნიშვნელობა აქვს...

რევოლუციური კლასების ხალხურ შემოქმედებას რომ არ შეექმნა საბჭოები, პროლეტარული რევოლუცია რუსეთში უიმედო საქმე იქნებოდა, ვინაიდან ძველი აპარატის საშუალებით პროლეტარიატი, ეჭვი არაა, ვერ შეინარჩუნებდა ძალაუფლებას, ხოლო ახალი აპარატის ერთბაშად შექმნა შეუძლებელია» (იხ. ტ. XXI, გვ. 258 — 259).

აი რატომ ჩასჭიდეს ხელი ბოლშევიკებმა საბჭოებს, როგორც ძირითად ორგანიზაციულ რგოლს, რომელსაც შეეძლო ოქტომბრის რევოლუციის ორგანიზაციის გაადვილება და პროლეტარული სახელმწიფოებრიობის ახალი ძლიერი აპარატის შექმნა.

ლოზუნგმა «მთელი ძალაუფლება საბჭოებს!», მისი შინაგანი განვითარების თვალსაზრისით, ორი სტადია განვლო: პირველი (ბოლშევიკების დამარცხებამდე ივლისში, ორხელისუფლებიანობის დროს) და მეორე (კორნილოვის აჯანყების დამარცხების შემდეგ).

პირველ სტადიაზე ეს ლოზუნგი ნიშნავდა მენშევიკებისა და ესერების ბლოკის გაწყვეტას კადეტებთან, საბჭოთა მთავრობის შედგენას მენშევიკებისა და ესერებისაგან (ვინაიდან საბჭოები მაშინ ესერულ-მენშევიკური იყო), თავის-

უფალი აგიტაციის უფლებას ოპოზიციისათვის (ე. ი. ბოლშევიკებისათვის) და პარტიების თავისუფალ ბრძოლას საბჭოების შიგნით იმ ვარაუდით, რომ ასეთი ბრძოლით ბოლშევიკები შესძლებდნენ საბჭოების დაპყრობას და საბჭოთა მთავრობის შემადგენლობის შეცვლას რევოლუციის მშვიდობიანი განვითარების გზით. ეს გეგმა, რა თქმა უნდა, არ ნიშნავდა პროლეტარიატის დიქტატურას. მაგრამ ის უთუოდ აადვილებდა დიქტატურის უზრუნველყოფისათვის აუცილებელი პირობების მომზადებას, ვინაიდან იგი ხელისუფლების სათავეში აყენებდა მენშევიკებსა და ესერებს, აიძულებდა მათ საქმით გაეტარებინათ თავიანთი ანტირევოლუციური პლატფორმა და, ამრიგად, აჩქარებდა ამ პარტიების ნამდვილი ბუნების მხილებას, აჩქარებდა მათს იზოლაციას, მათს ჩამოშორებას მასებისაგან. მაგრამ ბოლშევიკების დამარცხებამ ივლისში შეწყვიტა ეს განვითარება, სასწორი გადახარა გენერალთა და კადეტთა კონტრრევოლუციის მხარეს და მის ბანაკში გადაისროლა ესერები და მენშევიკები. ამ გარემოებამ პარტია აიძულა დროებით მოეხსნა ლოზუნგი «მთელი ძალაუფლება საბჭოებს!», რათა ისევ წამოეყენებინა ის რევოლუციის ახალი აღმავლობის პირობებში.

კორნილოვის აჯანყების დამარცხებით დაიწყო მეორე სტადია. ლოზუნგი «მთელი ძალაუფლება საბჭოებს!» კვლავ დღის წესრიგში დადგა. მაგრამ ახლა ეს ლოზუნგი იმას აღარ ნიშნავდა, რასაც ნიშნავდა პირველ სტადიაზე. მისი შინაარსი ძირფესვიანად შეიცვალა. ახლა ეს ლოზუნგი ნიშნავდა იმპერიალიზმთან კავშირის სრულიად გაწყვეტას და ძალაუფლების გადასვლას ბოლშევიკების ხელში, ვინაიდან საბჭოების უმრავლესობა უკვე ბოლშევიკური იყო. ახლა ეს ლოზუნგი მოასწავებდა რევოლუციის პირდაპირ მისვლას პროლეტარიატის დიქტატურასთან აჯანყების გზით.

უფრო მეტიც: ახლა ეს ლოზუნგი ნიშნავდა პროლეტარიატის დიქტატურის ორგანიზაციას და სახელმწიფოებრივ გაფორმებას.

სახელმწიფო ძალაუფლების ორგანოებად საბჭოების გადაქცევის ტაქტიკის ფასდაუდებელი მნიშვნელობა ის იყო, რომ იგი თიშავდა იმპერიალიზმისაგან მშრომელთა მრავალმილიონიან მასებს, სახელს უტეხდა მენშევიკებისა და ესერების პარტიებს, როგორც იმპერიალიზმის იარაღს, და ეს მასები, ასე ვთქვათ, პირდაპირი გზით მიჰყავდა პროლეტარიატის დიქტატურასთან.

ამრიგად, სახელმწიფო ძალაუფლების ორგანოებად საბჭოების გადაქცევის პოლიტიკა, როგორც შემთანხმებლური პარტიების იზოლაციისა და პროლეტარიატის დიქტატურის გამარჯვების უმნიშვნელოვანესი პირობა, — ასეთია ბოლშევიკების ტაქტიკის მესამე თავისებურება ოქტომბრის მომზადების პერიოდში.

მეოთხე თავისებურება. სურათი სრული ვერ იქნებოდა, რომ არ გაგვერკვია იმის საკითხი, თუ როგორ და რატომ ახერხებდნენ ბოლშევიკები — გადაექციათ თავიანთი პარტიული ლოზუნგები მრავალმილიონიანი მასების ლოზუნგებად, რომლებიც რევოლუციას წინ ეწევიან, თუ როგორ და რატომ ახერხებდნენ ისინი — დაერწმუნებინათ თავიანთი პოლიტიკის სისწორეში მუშათა კლასის არა მარტო ავანგარდი და არა მარტო უმრავლესობა, არამედ ხალხის უმრავლესობაც.

საქმე ის არის, რომ რევოლუციის გამარჯვებისათვის, თუ ეს რევოლუცია ნამდვილად ხალხურია და მრავალმილიონიან მასებს ამოძრავებს, — არ კმარა მარტოოდენ პარტიული ლოზუნგების სისწორე. რევოლუციის გამარჯვებისათვის საჭიროა კიდევ ერთი აუცილებელი პირობა, სახელდობრ ის, რომ თვით მასები საკუთარი გამოცდილებით დარწმუნდნენ

ამ ლოზუნგების სისწორეში. მხოლოდ მაშინ ხდებიან პარტიის ლოზუნგები თვით მასების ლოზუნგებად. მხოლოდ მაშინ იქცევა რევოლუცია ნამდვილ ხალხურ რევოლუციად. ოქტომბრის მომზადების პერიოდში ბოლშევიკების ტაქტიკის ერთ-ერთი თავისებურება იმაში მდგომარეობს, რომ ის ახერხებდა სისწორით დაესახა ის გზები და მოსახვევები, რომლებსაც მასები ბუნებრივად მიჰყავთ პარტიის ლოზუნგებთან, ასე ვთქვათ, თვით რევოლუციის ზღურბლთან, და რომლებიც, ამრიგად, უადვილებენ მასებს საკუთარი გამოცდილებით შეიგრძნონ, შეამოწმონ და შეიცნონ ამ ლოზუნგების სისწორე. სხვანაირად რომ ვთქვათ, ბოლშევიკების ტაქტიკის ერთ-ერთი თავისებურება იმაში მდგომარეობს, რომ იგი ერთმანეთში არ ურევს ხელმძღვანელობას პარტიის მიმართ და ხელმძღვანელობას მასების მიმართ, რომ იგი სათლად ხედავს განსხვავებას პირველი სახის ხელმძღვანელობასა და მეორე სახის ხელმძღვანელობას შორის, და რომ იგი, ამგვარად, წარმოადგენს მეცნიერებას არა მარტო პარტიის მიმართ ხელმძღვანელობის, არამედ აგრეთვე მშრომელთა მრავალმილიონიანი მასების მიმართ ხელმძღვანელობის შესახებ.

ბოლშევიკური ტაქტიკის ამ თავისებურების გამოვლინების თვალსაჩინო მაგალითს წარმოადგენს დამფუძნებელი კრების მოწვევისა და გარეკვის გამოცდილება.

ცნობილია, რომ საბჭოების რესპუბლიკის ლოზუნგი ბოლშევიკებმა წამოაყენეს ჯერ კიდევ 1917 წლის აპრილში. ცნობილია, რომ დამფუძნებელი კრება წარმოადგენს ბურჟუაზიულ პარლამენტს, რომელიც ძირფესვიანად ეწინააღმდეგება საბჭოების რესპუბლიკის საფუძვლებს. როგორ მოხდა, რომ ბოლშევიკები, რომლებიც საბჭოების რესპუბლიკისაკენ მიემართებოდნენ, ამავე დროს დროებითი მთავრობისაგან მოითხოვდნენ დამფუძნებელი კრების დაუ-

ყოვნებლივ მოწვევას? როგორ მოხდა, რომ ბოლშევიკებმა არა მარტო მიიღეს მონაწილეობა არჩევნებში, არამედ თვით მოიწვიეს დამფუძნებელი კრება? როგორ მოხდა, რომ აჯანყებამდე ერთი თვით ადრე, ძველიდან ახალზე გადასვლის დროს, ბოლშევიკებს შესაძლებლად მიაჩნდათ საბჭოების რესპუბლიკისა და დამფუძნებელი კრების დროებითი კომბინაცია?

ეს «მოხდა» იმიტომ, რომ:

1) დამფუძნებელი კრების იდეა ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული იდეა იყო მოსახლეობის ფართო მასებში;

2) დამფუძნებელი კრების დაუყოვნებლივი მოწვევის ლოზუნგი აადვილებდა დროებითი მთავრობის კონტრრევოლუციური ბუნების მხილებას;

3) ხალხის მასების თვალში დამფუძნებელი კრების იდეის სახელის გასატეხად საჭირო იყო ამ მასების მიყვანა დამფუძნებელი კრების კედლებთან — მიწის, ზავის, საბჭოების ძალაუფლების მოთხოვნით, რაც, ამგვარად, შეატაკებდა მათ ნამდვილ და ცოცხალ დამფუძნებელ კრებასთან;

4) მხოლოდ ამ გზით შეიძლებოდა გაგვეადვილებინა მასებისათვის საკუთარი გამოცდილებით დარწმუნებულიყვნენ დამფუძნებელი კრების კონტრრევოლუციურობაში და მისი გარეკვის აუცილებლობაში;

5) ყოველივე ეს, ბუნებრივად, გულისხმობდა საბჭოების რესპუბლიკისა და დამფუძნებელი კრების დროებითი კომბინაციის დაშვების შესაძლებლობას, როგორც დამფუძნებელი კრების დაძლევის ერთ-ერთ საშუალებას;

6) ასეთი კომბინაცია, თუ კი იგი განხორციელდებოდა საბჭოების ხელში მთელი ძალაუფლების გადასვლის **პირობით,** მოასწავებდა მხოლოდ დამფუძნებელი კრების დაქვემდებარებას საბჭოებისადმი, მის გადაქცევას საბჭოების დანამატად, მის უმტკივნეულო კვდომას.

არა გვგონია საჭირო იყოს იმის მტკიცება, რომ ბოლშევიკების ასეთი პოლიტიკის გარეშე დამფუძნებელი კრების გარეკვა ვერ ჩატარდებოდა ასე იოლად, ხოლო ესერებისა და მენშევიკების შემდგომი გამოსვლები ლოზუნგით: «მთელი ძალაუფლება დამფუძნებელ კრებას!» — ვერ დამარცხდებოდა ასე სასტიკად.

«ჩვენ, — ამბობს ლენინი, — ვმონაწილეობდით რუსეთის ბურჟუაზიული პარლამენტის, დამფუძნებელი კრების, არჩევნებში 1917 წლის სექტემბერ-ნოემბერში. სწორი იყო თუ არა ჩვენი ტაქტიკა?.. არ გვქონდა განა ჩვენ, რუსეთის ბოლშევიკებს, 1917 წლის სექტემბერ-ნოემბერში უფრო მეტი უფლება, ვიდრე დასავლეთის რომელიც გნებავთ კომუნისტებს, გვეფიქრნა, რომ რუსეთში პარლამენტარიზმი პოლიტიკურად დრომოჭმულია? რა თქმა უნდა, გვქონდა, ვინაიდან საქმე ის ხომ არ არის, დიდი ხანია თუ ცოტა ხანია, რაც ბურჟუაზიული პარლამენტები არსებობენ, არამედ ის, თუ რამდენად **მზად არიან** (იდეურად, პოლიტიკურად, პრაქტიკულად) მშრომელთა ფართო მასები — მიიღონ საბჭოთა წყობილება და გარეკონ ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული პარლამენტი (ან დაუშვან მისი გარეკვა). 1917 წლის სექტემბერ-ნოემბერში რომ რუსეთში ქალაქების მუშათა კლასი, ჯარისკაცები და გლეხები, მთელ რიგ სპეციალურ პირობათა გამო, საუცხოოდ იყვნენ მომზადებული საბჭოთა წყობილების მისაღებად და ყველაზე უფრო დემოკრატიული ბურჟუაზიული პარლამენტის გასარეკად, ეს სრულიად უდავოა და სავსებით დადასტურებული ისტორიული ფაქტია. და მიუხედავად ამისა ბოლშევიკებს ბოიკოტი კი **არ** გამოუცხადებიათ დამფუძნებელი კრებისათვის, არამედ მათ მონაწილეობა მიიღეს არჩევნებში პროლეტარიატის მიერ პოლიტიკური ძალაუფლების დაპყრობამდეც და დაპყრობის **შემდეგაც»** (იხ. ტ. XXV, გვ. 201 — 202).

მაშ რატომ არ გამოუცხადეს ბოლშევიკებმა ბოიკოტი დამფუძნებელ კრებას? იმიტომ, — ამბობს ლენინი, — რომ:

«საბჭოთა რესპუბლიკის გამარჯვებამდე რამდენიმე კვირით ადრეც კი, ასეთი გამარჯვების **შემდეგაც** კი, ბურჟუაზიულ-დემოკრატიულ პარლამენტში მონაწილეობა არა თუ არ ვნებს რევოლუციურ პროლეტარიატს, არამედ კიდევაც უადვილებს მას შესაძლებლობას — **დაუმტკიცოს** ჩამორჩენილ მასებს, თუ რატომ არიან ასეთი პარლამენ-

ტები გარეკვის ღირსნი, **აადვილებს** მათი გარეკვის წარმატებას, **აადვილებს** ბურჟუაზიული პარლამენტარიზმის «პოლიტიკურად დაძლევას»» (იხ. იქვე).

დამახასიათებელია, რომ ტროცკის არ ესმის ბოლშევიკური ტაქტიკის ეს თავისებურება, და იგი დასცინის დამფუძნებელი კრებისა და საბჭოების შეხამების «თეორიას», როგორც ჰილფერდინგელობას.

მას არ ესმის, რომ აჯანყების ლოზუნგისა და საბჭოების შესაძლებელი გამარჯვების **დროს** ასეთი შეხამების დაშვება, დაკავშირებული დამფუძნებელი კრების მოწვევასთან, არის ერთადერთი რევოლუციური ტაქტიკა, და ამ ტაქტიკას არაფერი აქვს საერთო ჰილფერდინგის ტაქტიკასთან, რომელიც გულისხმობს საბჭოების გადაქცევას დამფუძნებელი კრების დანამატად, რომ **ამ** საკითხში ზოგიერთი ამხანაგის შეცდომა მას საბუთს არ აძლევს აძაგოს ლენინისა და პარტიის სრულიად სწორი პოზიცია «კომბინირებული სახელმწიფოებრიობის» შესახებ განსაზღვრული პირობების **დროს** (შეადარე ტ. XXI, გვ. 338).

მას არ ესმის, რომ თუ არ ბოლშევიკების თავისებური პოლიტიკა, რომელსაც ისინი დამფუძნებელ კრებასთან დაკავშირებით დაადგნენ, მათთვის შეუძლებელი იქნებოდა ხალხის მრავალმილიონიანი მასების მიმხრობა, ამ მასების მიუმხრობლად კი ისინი ოქტომბრის აჯანყებას ვერ გადააქცევდნენ ღრმა სახალხო რევოლუციად.

საინტერესოა, რომ ტროცკის სიცილს ჰგვრის ისეთი სიტყვებიც კი, როგორიც არის «ხალხი», «რევოლუციური დემოკრატია» და სხვ., რომლებიც გვხვდება ბოლშევიკების სტატიებში; მას ეს სიტყვები მარქსისტისათვის ურიგო სიტყვებად მიაჩნია.

ტროცკის, ალბათ, ავიწყდება, რომ ლენინი, ეს უეჭველი მარქსისტი, 1917 წლის სექტემბერშიც კი, ერთი თვით წინ

პროლეტარიატის დიქტატურის გამარჯვებამდე, წერდა, რომ «აუცილებელია მთელი ძალაუფლების დაუყოვნებლივ გადასვლა **რევოლუციური დემოკრატიის** ხელში, **რომელსაც რევოლუციური პროლეტარიატი მეთაურობს**» (ტ. XXI, გვ. 198).

ტროცკის, ალბათ, ავიწყდება, რომ ლენინი, ეს უეჭველი მარქსისტი, მოჰყავს რა ციტატა მარქსის ცნობილი წერილიდან კუგელმანისადმი [80] (1871 წლის აპრილი) იმის შესახებ, რომ ბიუროკრატიულ-სამხედრო სახელმწიფო აპარატის დამსხვრევა წარმოადგენს კონტინენტზე ყოველი ნამდვილი **ხალხური** რევოლუციის წინასწარ პირობას, შავით თეთრზე შემდეგ სტრიქონებს წერს:

«განსაკუთრებული ყურადღების ღირსია მარქსის ფრიად ღრმა შენიშვნა, რომ ბიუროკრატიულ-სამხედრო სახელმწიფო მანქანის დამსხვრევა «ყოველი ნამდვილი **ხალხური** რევოლუციის წინასწარ პირობას» წარმოადგენს. მარქსის მხრივ ამ «ხალხური» რევოლუციის ცნებაზე ლაპარაკი უცნაურად მოგეჩვენებათ, და რუსი პლეხანოველები და მენშევიკები, სტრუვეს ეს მიმდევრები, რომელთაც მარქსისტებად მოაქვთ თავი, მარქსის ასეთ გამოთქმას, ალბათ, «წამომცდარ» სიტყვად ჩაგველიან. მათ მარქსიზმი ისეთ უბადრუკ-ლიბერალურ დამახინჯებამდე მიიყვანეს, რომ ბურჟუაზიული და პროლეტარული რევოლუციის დაპირისპირების გარდა მათთვის არაფერი არ არსებობს, და ეს დაპირისპირებაც მათ ესმით, როგორც უაღრესად უსიცოცხლო რამ...

1871 წლის ევროპის კონტინენტზე პროლეტარიატი არც ერთ ქვეყანაში არ შეადგენდა ხალხის უმრავლესობას. «ხალხური» რევოლუცია, რომელიც მოძრაობაში აბამს ნამდვილ უმრავლესობას, შეიძლებოდა ასეთი ყოფილიყო მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იგი მოიცავდა პროლეტარიატსაც და გლეხობასაც. მაშინ ორივე ეს კლასი შეადგენდა სწორედ «ხალხს». ამ ორ კლასს აერთიანებს ის, რომ ორივეს ჩაგრავს, ახშობს და ექსპლოატაციას უწევს «ბიუროკრატიულ-სამხედრო სახელმწიფო მანქანა». ამ მანქანის **დამსხვრევა,** მისი **განადგურება** — ასეთია «ხალხის», მისი უმრავლესობის, მუშებისა და გლეხების უმრავლესობის, ნამდვილი ინტერესი, ასეთია პროლეტარებთან უღარიბესი გლეხების თავისუფალი კავშირის «წინასწარი პირობა», ხოლო ასეთი

კავშირის გარეშე დემოკრატია მტკიცე არ არის და სოციალისტური გარდაქმნაც შეუძლებელია» (იხ. ტ. XXI, გვ. 395 — 396).

ლენინის ამ სიტყვების დავიწყება არ შეიძლება.

ამრიგად, უნარი მასების დარწმუნებისა, მათი საკუთარი გამოცდილების საფუძველზე, პარტიული ლოზუნგების სისწორეში ამ მასების მიყვანით რევოლუციურ პოზიციებთან, როგორც პარტიის მხარეზე მილიონობით მშრომელთა გადმოყვანის უმნიშვნელოვანესი პირობა, — ასეთია ბოლშევიკების ტაქტიკის მეოთხე თავისებურება ოქტომბრის მომზადების პერიოდში.

ვფიქრობ, რომ ზემონათქვამი სავსებით საკმარისია ამ ტაქტიკის დამახასიათებელი ნიშნების ნათელსაყოფად.

IV

ოქტომბრის რევოლუცია, როგორც მსოფლიო რევოლუციის დასაწყისი და წანამძღვარი

უეჭველია, ევროპის უმთავრეს ქვეყნებში რევოლუციის ერთდროულად გამარჯვების უნივერსალური თეორია, ერთ ქვეყანაში სოციალიზმის გამარჯვების შეუძლებლობის თეორია, — ხელოვნური, უსიცოცხლო თეორია გამოდგა. რუსეთის პროლეტარული რევოლუციის შვიდი წლის ისტორია ამ თეორიის სასარგებლოდ კი არა, მის წინააღმდეგ ლაპარაკობს. ეს თეორია მიუღებელია არა მარტო როგორც მსოფლიო რევოლუციის განვითარების სქემა, ვინაიდან ის-ეწინააღმდეგება აშკარა ფაქტებს. ის კიდევ უფრო მეტად მიუღებელია როგორც ლოზუნგი, ვინაიდან იგი გზას კი არ უხსნის, არამედ ბოჭავს იმ ცალკეული ქვეყნების ინიციატივას, რომელთაც, განსაზღვრული ისტორიული პირობების გამო, საშუალება ეძლევათ დამოუკიდებლად გაარღვიონ კაპიტალის ფრონტი; ვინაიდან ეს თეორია იძლევა სტიმულს კაპიტალზე არა აქტიური შეტევისათვის ცალკეული ქვეყ-

ნების მხრივ, არამედ «საყოველთაო კვანძის გახსნის» მომენტის პასიური ლოდინისათვის; ვინაიდან ცალკეული ქვეყნების პროლეტარებს შორის ეს თეორია ნერგავს არა რევოლუციური გაბედულობის, არამედ ჰამლეტური ეჭვების სულისკვეთებას: «ერთიც ვნახოთ, სხვებმა მხარი არ დაგვიჭირონო». ლენინი სავსებით მართალია, როცა ამბობს, რომ ერთ ქვეყანაში პროლეტარიატის გამარჯვება «ტიპიური შემთხვევაა», რომ «მთელ რიგ ქვეყნებში ერთდროული რევოლუცია» შეიძლება იყოს მხოლოდ «იშვიათი გამონაკლისი» (იხ. ტ. XXIII, გვ. 354).

მაგრამ რევოლუციის ლენინური თეორია, როგორც ცნობილია, არ განისაზღვრება საქმის მარტოოდენ ამ მხარით. ის ამასთანავე წარმოადგენს მსოფლიო რევოლუციის განვითარების თეორიას *. სოციალიზმის გამარჯვება ერთ ქვეყანაში არ არის თვითკმარი ამოცანა. გამარჯვებული ქვეყნის რევოლუცია თავის თავს უნდა უყურებდეს არა როგორც თვითკმარ სიდიდეს, არამედ როგორც საყრდენს, როგორც **იმის** საშუალებას, რომ დაჩქარდეს პროლეტარიატის გამარჯვება ყველა ქვეყანაში. ვინაიდან რევოლუციის გამარჯვება ერთ ქვეყანაში, ამ შემთხვევაში რუსეთში, არ არის მარტო იმპერიალიზმის უთანაბრო განვითარებისა და მისი პროგრესიული რღვევის ნაყოფი. ის იმავე დროს მსოფლიო რევოლუციის დასაწყისსა და წანამძღვარს წარმოადგენს.

უეჭველია, მსოფლიო რევოლუციის განვითარების გზები არც ისე მარტივია, როგორც ეს შესაძლოა წარმოგვედგინა წინათ, სანამ ერთ ქვეყანაში გაიმარჯვებდა რევოლუცია, სანამ გაჩნდებოდა განვითარებული იმპერიალიზმი, რომელიც «სოციალისტური რევოლუციის წინადღეს» წარ-

* იხ. ზემოთ — «ლენინიზმის საფუძვლების შესახებ». **ი. ხტ.**

მოადგენს. ვინაიდან გაჩნდა ისეთი ახალი ფაქტორი, როგორიც არის კაპიტალისტური ქვეყნების უთანაბრო განვითარების კანონი, რომელიც მოქმედებს განვითარებული იმპერიალიზმის პირობებში და რომელიც მოასწავებს სამხედრო შეტაკებათა გარდუვალობას, კაპიტალის მსოფლიო ფრონტის საერთო დასუსტებას და ცალკეულ ქვეყნებში სოციალიზმის გამარჯვების შესაძლებლობას. ვინაიდან გაჩნდა ისეთი ახალი ფაქტორი, როგორიც არის უზარმაზარი საბჭოთა ქვეყანა, რომელიც მდებარეობს დასავლეთსა და აღმოსავლეთს შუა, მსოფლიოს ფინანსური ექსპლოატაციის ცენტრსა და კოლონიური ჩაგვრის ასპარეზს შუა, და რომელიც მარტო თავისი არსებობით არევოლუციურებს მთელ მსოფლიოს.

ყველაფერი ეს ისეთი ფაქტორებია (აღარას ვამბობ სხვა, ნაკლები მნიშვნელობის ფაქტორებზე), რომლებიც შეუძლებელია არ გავითვალისწინოთ მსოფლიო რევოლუციის გზების შესწავლის დროს.

წინათ ჩვეულებრივ ფიქრობდნენ, რომ რევოლუცია განვითარდება სოციალიზმის ელემენტთა თანაბარი «მომწიფების» გზით, უწინარეს ყოვლისა უფრო განვითარებულ, «მოწინავე» ქვეყნებში. ახლა ეს წარმოდგენა არსებითს ცვლილებას საჭიროებს.

«ახლა საერთაშორისო ურთიერთობათა ისეთი სისტემა შეიქმნა, — ამბობს ლენინი, — რომ ევროპაში ერთი სახელმწიფოთაგანი დამონებულია გამარჯვებული სახელმწიფოების მიერ, — ეს არის გერმანია. შემდეგ, მთელი რიგი სახელმწიფოები, ამასთან დასავლეთის უძველესი სახელმწიფოები, გამარჯვების გამო, ისეთ პირობებში აღმოჩნდნენ, როდესაც მათ შეუძლიათ ეს გამარჯვება გამოიყენონ იმ მიზნით, რომ თავიანთი დაჩაგრული კლასებისათვის გაიმეტონ ზოგიერთი უმნიშვნელო დათმობანი, — დათმობანი, რომლებიც მაინც აფერხებენ მათში რევოლუციურ მოძრაობას და ქმნიან «სოციალური მშვიდობის» ერთგვარ მსგავსებას».

«ამავე დროს მთელი რიგი ქვეყნები: აღმოსავლეთი, ინდოეთი, ჩინეთი და სხვ., სწორედ უკანასკნელი იმპერიალისტური ომის გამო, საბოლოოდ ამოვარდნენ თავიანთი კალაპოტიდან. მათი განვითარება საბოლოოდ წარიმართა საერთო-ევროპული კაპიტალისტური მასშტაბით. იქ დაიწყო საერთო-ევროპული მღელვარება. და ახლა მთელი მსოფლიოსათვის ცხადია, რომ ისინი ჩაებნენ ისეთ განვითარებაში, რომელსაც არ შეუძლია არ გამოიწვიოს მთელი მსოფლიო კაპიტალიზმის კრიზისი».

ამის გამო და ამასთან დაკავშირებით «დასავლეთ ევროპის კაპიტალისტური ქვეყნები დაამთავრებენ თავიანთ განვითარებას სოციალიზმისაკენ... არა ისე, როგორც ჩვენ წინათ ველოდით. ისინი ამთავრებენ ამ განვითარებას არა სოციალიზმის თანაბარი «მომწიფებით» მათში, არამედ ერთი სახელმწიფოების მიერ მეორეთა ექსპლოატაციის გზით, იმპერიალისტური ომის დროს პირველი დამარცხებული სახელმწიფოს ექსპლოატაციის გზით, რასაც თან ერთვის მთელი აღმოსავლეთის ექსპლოატაცია. აღმოსავლეთი კი, მეორე მხრით, საბოლოოდ დაადგა რევოლუციური მოძრაობის გზას სწორედ ამ პირველი იმპერიალისტური ომის გამო და საბოლოოდ ჩაება მსოფლიო რევოლუციური მოძრაობის საერთო ორომტრიალში» (იხ. ტ. XXVII, გვ. 415 — 416).

თუ ამას დავუმატებთ იმ ფაქტს, რომ არა მარტო დამარცხებული ქვეყნები და კოლონიები განიცდიან ექსპლოატაციას გამარჯვებული ქვეყნების მხრით, არამედ გამარჯვებული ქვეყნების ნაწილიც ჰყვება ყველაზე უფრო ძლიერი გამარჯვებული ქვეყნების, ამერიკისა და ინგლისის, ფინანსური ექსპლოატაციის ორბიტაში; რომ ყველა ამ ქვეყანას შორის არსებული წინააღმდეგობანი წარმოადგენენ მსოფლიო იმპერიალიზმის გახრწნის უმნიშვნელოვანეს ფაქტორს; რომ ამ წინააღმდეგობათა გარდა კიდევ არსებობენ და ვითარდებიან უღრმესი წინააღმდეგობანი თვითეული ამ ქვეყნის შიგნით; რომ ყველა ამ წინააღმდეგობას აღრმავებს და ამწვავებს ამ ქვეყნების გვერდით საბჭოების დიდი რესპუბლიკის არსებობის ფაქტი, — თუ ყოველივე ამას მხედველობაში მივიღებთ, მაშინ საერთაშო-

რისთვის მდგომარეობის თავისებურების სურათი ცოტად თუ ბევრად სრული იქნება.

ყველაზე უფრო მოსალოდნელია, რომ მსოფლიო რევოლუცია განვითარდება იმპერიალისტური სახელმწიფოების სისტემისაგან მთელი რიგი ახალი ქვეყნების რევოლუციურად ჩამოშორების გზით, რაშიც ამ ქვეყნების პროლეტარებს მხარს დაუჭერს იმპერიალისტური სახელმწიფოების პროლეტარიატი. ჩვენ ვხედავთ, რომ პირველ ჩამოშორებულ ქვეყანას, პირველ გამარჯვებულ ქვეყანას უკვე მხარს უჭერენ სხვა ქვეყნების მუშები და მშრომელი მასები. ამ მხარდაჭერის გარეშე ის ვერ გასძლებდა. უეჭველია, ეს დახმარება გაძლიერდება და გაიზრდება. მაგრამ ისიც უეჭველია, რომ თვით მსოფლიო რევოლუციის განვითარება, იმპერიალიზმისაგან მთელი რიგი ახალი ქვეყნების ჩამოშორების თვით პროცესი მით უფრო სწრაფი და უფრო საფუძვლიანი იქნება, რაც უფრო საფუძვლიანად განმტკიცდება სოციალიზმი პირველ გამარჯვებულ ქვეყანაში, რაც უფრო სწრაფად გადაიქცევა ეს ქვეყანა მსოფლიო რევოლუციის შემდგომი გაშლის ბაზად, იმპერიალიზმის შემდგომი გახრწნის ბერკეტად.

თუ სწორია ის დებულება, რომ პირველ განთავისუფლებულ ქვეყანაში სოციალიზმის **საბოლოო** გამარჯვება შეუძლებელია რამდენიმე ქვეყნის პროლეტარების საერთო ძალღონის გარეშე, მაშინ ასევე სწორია ის დებულებაც, რომ მსოფლიო რევოლუცია მით უფრო ჩქარა და საფუძვლიანად გაიშლება, რაც უფრო ნამდვილი იქნება პირველი სოციალისტური ქვეყნის დახმარება ყველა დანარჩენი ქვეყნის მუშებისა და მშრომელი მასებისადმი.

რაში უნდა გამოიხატებოდეს ეს დახმარება?

ის უნდა გამოიხატებოდეს, ჯერ-ერთი, იმაში, რომ გამარჯვებულმა ქვეყანამ «გაატაროს იმის მაქსიმუმი, რის

განხორციელებაც ერთ ქვეყანაშია შესაძლებელი, **ყველა ქვეყანაში** რევოლუციის განვითარების, მხარდაჭერის, გაღვივების **მ ი ზ ნ ი თ»** (იხ. **ლენინი**, ტ. XXIII, გვ. 385).

მეორეც, ის უნდა გამოიხატებოდეს იმაში, რომ ერთი ქვეყნის «გამარჯვებული პროლეტარიატი», «კაპიტალისტების ექსპროპრიაციისა და თავის ქვეყანაში სოციალისტური წარმოების მოწყობის შემდეგ.., **დაუპირისპირდეს** დანარჩენ, კაპიტალისტურ სამყაროს, მიიმხროს სხვა ქვეყნების დაჩაგრული კლასები, ააჯანყოს ისინი კაპიტალისტების წინააღმდეგ და, აუცილებლობის შემთხვევაში, სამხედრო ძალითაც კი გამოვიდეს ექსპლოატატორული კლასებისა და მათი სახელმწიფოების წინააღმდეგ» (იხ. **ლენინი**, ტ. XVIII, გვ. 232 — 233).

გამარჯვებული ქვეყნის მხრით ამ დახმარების დამახასიათებელ თავისებურებას შეადგენს არა მარტო ის, რომ იგი აჩქარებს სხვა ქვეყნების პროლეტარების გამარჯვებას, არამედ ისიც, რომ ამ გამარჯვების გაადვილებით იგი უზრუნველყოფს სოციალიზმის **საბოლოო** გამარჯვებას პირველ გამარჯვებულ ქვეყანაში.

ყველაზე უფრო მოსალოდნელია, რომ მსოფლიო რევოლუციის განვითარების პროცესში, იმპერიალიზმის კერებთან ერთად ცალკეულ კაპიტალისტურ ქვეყნებში და ამ ქვეყნების სისტემასთან ერთად მთელ მსოფლიოში, შეიქმნება სოციალიზმის კერები ცალკეულ საბჭოთა ქვეყნებში და ამ კერების სისტემა მთელ მსოფლიოში, ამასთანავე ბრძოლა ამ ორ სისტემას შორის აავსებს მსოფლიო რევოლუციის გაშლის ისტორიას.

ვინაიდან, — ამბობს ლენინი, — «შეუძლებელია სოციალიზმში ერების თავისუფალი გაერთიანება ჩამორჩენილი სახელმწიფოების წინააღმდეგ სოციალისტური რესპუბლიკების ცოტად თუ ბევრად ხანგრძლივი, შეუპოვარი ბრძოლის გარეშე» (იხ. იქვე).

ოქტომბრის რევოლუციის მსოფლიო მნიშვნელობა მდგომარეობს არა მარტო იმაში, რომ ის წარმოადგენს ერთი ქვეყნის დიად თაოსნობას იმპერიალიზმის სისტემის გარღვევის საქმეში და სოციალიზმის პირველ კერას იმპერიალისტური ქვეყნების ოკეანეში, არამედ იმაშიც, რომ ის შეადგენს მსოფლიო რევოლუციის პირველ ეტაპს და მისი შემდგომი გაშლის მძლავრ ბაზას.

ამიტომ მართალი არ არიან არა მარტო ისინი, რომელნიც, ივიწყებენ რა ოქტომბრის რევოლუციის საერთაშორისო ხასიათს, ერთ ქვეყანაში რევოლუციის გამარჯვებას თვლიან წმინდა ნაციონალურ და მხოლოდ ნაციონალურ მოვლენად. მართალი არ არიან აგრეთვე ისინიც, რომელთაც, ახსოვთ რა ოქტომბრის რევოლუციის საერთაშორისო ხასიათი, მიაჩნიათ ეს რევოლუცია რაღაც პასიურ მოვლენად, რომელიც მოწოდებულია მხოლოდ დახმარება მიიღოს გარედან. ნამდვილად კი არა მარტო ოქტომბრის რევოლუცია საჭიროებს დახმარებას სხვა ქვეყნების რევოლუციის მხრით, არამედ ამ ქვეყნების რევოლუციაც საჭიროებს დახმარებას ოქტომბრის რევოლუციის მხრით იმისათვის, რომ დაჩქარდეს და წინ წავიდეს მსოფლიო იმპერიალიზმის დამხობის საქმე.

1924 წ. 17 დეკემბერი.

ი. სტალინი. ოქტომბრის გზებზე.
სახელმწიფო გამომცემლობა, 1925.